Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

KNUD LYNE RAHBEK

af Erindringer

FISKERs KULTURBIBLIOTEK

af Erindringer

Redaktion

Jørgen Stegelmann

FISKERs KULTURBIBLIOTEK

KNUD LYNE RAHBEK
af Erindringer

udvalgt af
Inge Nørballe

FISKER & SCHOU

KNUD LYNE RAHBEK
af Erindringer

©1994 FISKER & SCHOU
Tryk: Olesen Offset, Viborg

ISBN 87-90057-11-2

FISKER & SCHOU
Mariendalsvej 33
2000 Frederiksberg

Omslag og
grafisk tilrettelægning

Per Arnoldi

Udgivet med støtte af:
Velux Fonden af 1981

Indhold

Forord
7

Lidt om Knud Lyne Rahbeks erindringer
9

Barndom og skolegang
12

Københavns Brand
32

Forlovelse og bryllup
45

P.A. Heibergs afrejse den 7. februar 1800
60

Kamma Rahbeks død
66

Forord

Som skribent har Knud Lyne Rahbek ikke fået nogen fremtrædende plads i vor nationale litteratur. I dag huskes han mest for sine klub- og drikkeviser, hvoraf enkelte synges endnu.

Rahbeks litterære styrke lå på andre områder. Formidleren, kritikeren, pædagogen var hans roller, og inden for disse områder ydede han en stor indsats. Glemmes skal det dog ikke, at Rahbek var med til at forme samtidens prosasprog igennem sine noveller og romaner. Så gammeldags disse end virker i dag, var de meget moderne i 1780erne og 90erne.

Et ejendommeligt, originalt værk har han dog efterladt sig, sine erindringer. I dag er erindringerne antikvariske sjældenheder og til dels utilgængelige – desværre, for at genoptrykke dem ville være økonomisk uoverkommeligt, så værdifulde de end er som kildeskrift vedrørende perioden 1760-1800.

Om Knud Lyne Rahbeks data og virke skal følgende nævnes: Født 1760 i København, død 1830 på Bakkehuset, litterat, tidsskriftsudgiver (hans »Minerva« og »Tilskuer« er endnu læsbare), direktør ved Det kgl. Teater, flittig skribent, litteraturhistoriker osv. Hans hjem på Bakkehuset, som han i 30 år delte med hustruen Karen Margrethe (Kamma), var samlingssted for tidens kulturelite og er i dag Guldaldermuseum.

Inge Nørballe

Lidt om Knud Lyne Rahbeks erindringer

»Jeg er født den 18. Dec. 1760 i Kjøbenhavn«.

Således begynder Knud Lyne Rahbek sine erindringer.

5 bind og godt 2000 sider senere slutter han vemodsfuldt og brat med Goethes ord: »Ach wer bringt nur eine Stunde Jener holden Zeit zurück?«

Rahbek begyndte at skrive og udgive sine erindringer i 1824, hvor første bind udkom. De næste fire bind kom med bind 2 og 3 i 1825, bind 4 i 1827 og sidste bind i 1829.

Af den ujævne udgivelse aner man – ikke så meget kampen med stoffet, for Rahbek var en dreven skribent, som kampen med den selvopgivelse, der prægede dele af hans sidste leveår. Fornemmelsen af at have overlevet sin tid og kun riste minderuner, overfaldt ham tit i disse år og gjorde hans pen mindre villig til at tolke det, han følte for det forgangne.

Døden satte et trist punktum for erindringerne, og han nåede kun at få fortalt om sit liv og sin samtid op til ganske kort efter sit ægteskabs indgåelse i 1798. De sidste 30 år af sit liv – bortset fra, at bind 5 stort set er en gribende lovprisning og kærlighedserklæring til Kamma og deres samliv – fik han ikke med.

Selv om Rahbek langt fra spandt guld på sine erindringer, så begyndte han at nedskrive dem på et for ham psykologisk gunstigt tidspunkt. Han var i 1824 64 år gammel, og hans virke kan deles op i to afsnit med et utroligt litterært, meningsdannende og frodigt ungdomsliv. Som ung var Rahbek dansk litteratur og teaters ledende smagsdommer. Han fik næsten det hele foræret. Det var i denne periode, at de mange livslange venskaber blev indgået. Senere kunne han i en lang periode virke nærmest ud-

brændt – intet ville lykkes for ham. Han levede på den litterære rutine, hans stil blev mindre frisk, og hans tidsskrifter og litterære forsøg led under dette. Efter år 1820 fik han tildels en opblomstring. Studenterne flokkedes om deres professor (i Nordisk litteratur), han blev æresmedlem af Studenterforeningen, og hans forelæsninger var velbesøgte. Han gik i gang med udgivelsen af Holbergs comedier og erindringerne.

Ved sin omstændelige fremstilling gør Rahbek erindringerne til en guldgrube for forskning i sidste halvdel af 1700-tallets dagligliv. Man hører om skolernes ordning, Københavns topografi, rørelserne i borgerskabet osv. Erindringernes værdi som bidrag til samtidens historie er stor, og dertil skal føjes, at de visse steder er spændende som en historisk roman.

Rahbek udnyttede hele livet bevidst sin hukommelse i en systematisering af sit daglige virke. Således var det ham kun nødvendigt at læse en bog, det være sig dansk eller udenlandsk, skønlitterær eller filosofisk én gang. Når han havde gjort dette, kunne han den til dels udenad og kunne citere passager ordret mange år efter, at han havde læst den. Derfor bliver erindringerne værdifulde, fordi han virkelig husker sit stof, og så naturligvis, fordi hans omgangskreds var enorm. Vi bliver ganske enkelt præsenteret for hele det dannede borgerskab, alle akademikerne, en del af adelen og for ganske almindelige mennesker. De litterære strømninger og teatrets udvikling er nøje refereret, han var jo selv primus motor, døgnets trivielle begivenheder bliver ikke glemt, og anekdoterne er utallige. Svagheden i erindringerne er nok den, at egentlig handler de kun om Rahbek selv og hans opfattelse af verden omkring ham, belyst af det, han selv oplever og læser. Kun sjældent prøver han at sætte sig ud over egoet, dette kan visse steder gøre erindringerne mindre spændende – men aldrig uinteressante.

Hvorfor skrev Rahbek sine erindringer?

Ud fra flere motiver. Hans venner, der kendte hans ærlighed

og hukommelse, så i ham manden, der havde været med til at forme en tids tanker og smag, og dermed manden, der kunne beskrive, ja måske retfærdiggøre deres ungdoms drømme, og deres manddoms udvikling hen imod eller væk fra idealerne. Om ham vidste de, at idealerne aldrig havde fået lov til at dø, højst blive lidt falmede.

Erindringer på tryk må altid være præget af et ubevidst sigte, for Rahbeks vedkommende retfærdiggørelse – hvorfor det gik, som det gjorde. Måske skal man skelne imellem det at erindre og det at huske. »Erindringer er,« som Søren Kierkegaard sagde, »nemlig idealiteten, men som sådan ganske anderledes anstrengende og ansvarlig end den ligegyldige hukommelse.«

Da Rahbek intet ønske havde om selv at blive sat i relief, må troværdigheden nok være over gennemsnit.

De forskellige uddrag af erindringerne er her valgt for at give læserne et indtryk af personen Rahbek og af det liv, der rørte sig i datidens København.

Det har været vanskeligt at vælge, men mon ikke læserne vil finde det rimeligt, at afsnittene om hans og hustruens samliv fylder så meget, som de gør, både fordi de er gribende indtil det rørende, men også fordi Bakkehusets betydning i samtiden var skabt af dem begge.

Barndom og skolegang

Knud Lyne Rahbek var søn af toldinspektør, justitsråd Jacob Rahbek, og dennes første hustru, Johanne Riis. Rahbek giver i erindringerne en omstændelig beskrivelse af faderens jyske afstamning og moderens lollandske familie.

Faderen havde ved flid og dygtighed tjent sig op fra jysk bondedreng til anset københavnsk borger.

Hjemmet var præget af stilfærdig velstand, men den lille drengs barndom formørkedes af moderens død, da han var knapt 1 år gammel. Han følte sig, som han beskriver det, omgivet af lutter gamle mennesker de første 5-6 leveår.

Senere giftede Jacob Rahbek sig igen, men hans anden hustru, Christina Geertsen, døde efter 2 års ægteskab i 1768, hvorimod hans tredje kone, Anna Olrog, overlevede ham i 33 år.

Knud Lyne Rahbek havde 10 halvsøskende, hvoraf de fleste overlevede ham. Han følte sig tæt knyttet til sin familie, og ganske typisk for tiden – og for Rahbeks og Kammas gode hjerter – tog de ved deres giftermål i 1798 flere af hans halvvoksne søskende i huset i en længere periode.

Det først gengivne afsnit af erindringerne fortæller lidt om de tidlige barneår, det næste om tiden 1772-1775 på Herlufsholms kostskole ved Næstved, hvortil den stilfærdige, gammelkloge dreng blev sendt 12 år gammel. Faderen ønskede, at han skulle udvikle sig legemligt sammen med andre drenge, og familien øgedes desuden kraftigt i de år.

Den smukke natur ved Herlufsholm med Susåen og skovene gjorde et voldsomt indtryk på den sværmeriske dreng og lagde grunden til hans »civiliserede« naturbegejstring.

Det sidste ganske korte afsnit er medtaget dels for at beskrive, hvorledes »Mesterlectien« blev »læst«, og dels for at berette om Rahbeks første sceniske fremtræden.

Da noter er helt unødvendige for forståelsen af de gengivne afsnit af erindringerne, har jeg undgået sådanne.

Juli 1994 *Inge Nørballe*

fra Erindringer af mit Liv, første Deel

Jeg veed ikke, hvorledes eller ved hvem mig fra spædeste Barndom var stilt den Naivitet, at jeg skulde, som det da kaldtes, til Bogen, og blive Professor; men at det var et Sagn rundt omkring mig, længe inden man kunde vide, om jeg vilde blive skikket til at studere, har jeg mange Data for. Min Fader, der, skiøndt selv, hvad man kalder, en ustuderet Mand, havde megen Interesse og Respect for Aandsdannelse, og blandt andet, hvad den Tid var meget langt fra at være almindeligt, ret godt forstod fransk og tydsk, havde, uden i mindste Maade at dele hine latterlige Drømme, foresat sig intet at spare paa min Underviisning; han besluttede derfor, at jeg, saa snart jeg kunde tale reent, skulde begynde at lære at læse. Dette fandt naturligviis min gamle Bedstemoder at være en stor Synd, da jeg ikke endnu var fulde tre Aar gammel, og foretog sig i Forening med min Moders Søster, der var i Huset hos Luxdorphs, samt Familiens og Husets øvrige Fruentimmer, at giøre Indsigelse derimod. Da nu min Fader kom med den Student, der skulde lære mig at læse, vovede jeg, stolende paa alt dette Medhold, lydelig at erklære, hvad jeg havde hørt de andre sige for mig, at det var for tidligt; men min Fader, som ikke var at spøge med, tog mig af Armene paa min Bedstemoder, der vilde gaaet bort med mig, bar mig ind i sin Stue, og gav mig en saa alvorlig Product Riis, at jeg intet videre vovede at indvende.

Til Lykke var denne min første Lærer, en Student Burchard, der siden blev Præst til den liden Ø Venø i Limfiorden, og der altid er blevet mig i kiær Erindring, skiøndt jeg ikke er mig bevidst at have seet ham, siden han holdt op at give mig Underviisning, en meget venlig og blid Mand, der uden alle pædagogi-

ske Kunster, som man da sagtens den Tid heller ikke stort kiændte til, vidste at give mig Lyst til at læse, og bragte mig saavidt, at jeg allerede i mit femte Aar begyndte at lære Latin. Noget bidrog vist hertil den kiære Kedsomhed, og det fuldkomne Savn, saavel af Legekammerater, som af Legetøi; da jeg ikke blot ingen Sødskende havde, men der i vor hele Kreds ikke var eet eneste med mig nogenlunde jævnaarigt Barn, med hvilket jeg havde ringeste Samqvem; og erindrer jeg derfor endnu, som en af de høieste Glæder, jeg har nydt, at vor Verts, en da meget anseet Remmesnider Møllers, halvvoxne Sønner eengang vare oppe hos mig, og exercerede for mig med Ildskuffe og Ildtang; ligesom jeg heller ikke har glemt, at den største Fornøielse, Pigen den Tid vidste at give mig, var at bringe mig op ad en Trappe til et Værelse i Baghuset, hvor der stod et rundt med Voxdug betrukket Kaffebord, der knirkede, naar man slog det op, og hvorpaa var malet en Schæferinde og hendes Elsker i den daværende primo Amorosodragt, som vi af Schwarts i hans Lommebog finde den beskrevet, kaffebrun Kiole, hvid Silke Skiødevest, sorte Fløiels Buxer og hvide Strømper; og blev dette Bord mig fra den Tid saadan en Helligdom, endog efterat det under forandrede Omstændigheder var kommet i dagligt Brug, at jeg veed, det forargede mig, da det opslidte Voxdug blev, for at giøre Bordet tienstdygtigt igien, overtrukket med grønt eller sort. End eet Beviis paa, hvor lidet moersomt mit første Barndoms Liv maa have været, er, at jeg meget levende erindrer en Student Hygum, der nu og da kom til og med Burchard, og der blandt andet sang mig en den Tids Drikkevise: *Apropos, et Glas Viin, min Ven!* som jeg den Dag i Dag endnu kan, da jeg naturligviis den Gang fandt stort Behag i at gientage den, vel især fordi der var Latin i, og som jeg i senere Dage til hin Tids Erindring ofte har fornyet Erindringen af. Ud kom vi ingensteds, til os kom i min Faders Enkemandsdage ingen; min gamle Bedstemoder spandt hele Dagen paa sin Rok, og sang Psalmer til; hvad skulde Barnet da giøre for at faae Ende

paa Tiden? Læse! saasnart han var istand dertil, og da Resens Frederik den Andens Krønike var mellem min Faders Bøger, gav Kobberne deri udentvivl min Læselyst en ikke liden Spore.

Havde imidlertid den strænge Rævselse, der bragte mig først til at læse, end ikke givet mig Modbydelighed for Læsning, havde den Bog, tilligemed et Par senere ikke mindre Tugtelser, hvoriblandt een, jeg meget tydelig mindes, for at have sladret – hvorom jeg ofte siden har sagt med Thaarups Baadsmand

Gud glæde nu hans Siæl for det og mere –

vel og den alvorlige Tone, der den Tid ansaaes for at høre til den faderlige Anseelse, givet mig en Frygt for min Fader, der saare seent forlod mig, og der udentvivl var en Hovedgrund, at der end ikke i vore seneste Dage, da vi begge vare Mænd, saa inderlig jeg end ærede og agtede ham, og saa overordentlig Priis jeg satte paa den Agtelse og Tillid, hvormed han hædrede mig, nogensinde var nogen ret Forbindelse mellem os. Vist nok havde, som man i det følgende vil see, mangehaande i vor giensidige Stilling og Synsmaade en ikke liden Indflydelse herpaa, men Hovedkilden dertil var ustridig hin fra de tidligste Aar indgroede Frygt; hvortil maaskee og bidrog, at han, udentvivl ikke længe efter min Moders Død, paa et Jagtparti paa Tølløse, ved et Spring udaf en Vogn, hvis Heste løb løbske, faldt, og forvreed et Been, hvoraf han meget længe var sengeliggende, og som han egentlig ingensinde fuldkommen forvandt; og at jeg altsaa i al denne lange Tid saae ham sielden, og det ikke i nogen meget blid, eller indbydende Stilling. Dog havde alt da den barnagtige mig indprægede Forkiærlighed for Studeringsbanen saaledes Magt over mig, at jeg græd og krøb i Skiul, hver Gang Grev Haxthausen, der var hans nøie Ven, og hvis Pengesager min Fader i de Aar, han midtunder

den meest critiske Periode havde været Gesandt i Petersborg*, havde besørget, besøgte ham i hans Sygdom, af Frygt, at denne, der var en Admiralitets-Herre, skulde giøre mig til Søcadet.

Da min gamle Lærer fik det nysnævnte Præstekald, afløstes han hos mig af den Mand, hvem jeg fremfor Alle har at takke, hvis jeg har lært Noget i Verden, I.L. Jensen Adzer, død som Veicasserer. Han var i mange Henseender en Contrast til hans blide Forgiænger, en gammelagtig Karl, der under Løfte om Befordring havde syv Aar været Secretair hos den rige Grev Friis paa Frisenborg; ved dennes Død saae han alle sine Udsigter tilintetgiorte, og maatte til at informere, kom nu til at læse for Ewalds yngste Broder, der var sin Moders Kiæledægge, intet lærte**, og, efter en Tidlang at have paraderet som Formand for Kiøbenhavns daværende Gadejunkere, omsider, efterat have tilsat hendes Penge, forsvandt. Misfornøiet her, fordi han intet udrettede, tog Adzer nu Timecondition hos os. Da han, foruden at være en meget god Latiner, tillige besad en i den Tid sjælden Styrke i Fransk og Tydsk, forøgedes nu mine Underviisningsgienstande og Underviisningstimer, der efterhaanden optog den hele Dag, saa

---

* Mere end eengang har jeg hørt hans daværende Kammertiener, Køhke, fortælle, at han havde været som Coureer i Kiøbenhavn med ikke trøstelige Depecher, og nu paa sin Hiemreise paa den svenske Grændse mødte en anden Reisende, der til hans Forundring kiendte ham, og sprang ham imøde; det var Legationssecretaire Schumacher, der kom med Efterretninger om Peter den Tredies uventede Fald, styrtede Køhke om Halsen, og knap af Rørelse kunde fortælle ham dette Mirakel, som den gode Gud – for at bruge St. Germains Ord – havde havt i Lommen til at redde Danmark.

** Blandt hans Forsøg at lære denne sin Discipel noget, eller i det mindste godtgiøre sig selv og andre, hvorfor det ikke skede, førte han en Dagbog over deres megen Tidspilde, og der har tient mig til Mønster Phænix Teachwells, der findes i danske Tilskuer No. 80 Aar 1791, og hvoraf jeg endnu mindes, at omtrent den bedste Dag lød saaledes: »læst en Lectie med taalelig Flid, forresten intet Bestritt, formedelst en Visite til Hansens.«

jeg egentlig kun havde Aftenen fri, hvor jeg dog og havde Lectier at lære.

Midlertid havde min Fader kiøbt sin egen Gaard paa Hiørnet af Amalie- og Blancogaden, ligeoverfor daværende lewetzauske, nu Prinds Christians Palais. At denne forandrede Bopæl har nedlagt det første Sædkorn hos mig til den Kiærlighed for Mark og Skov og Eng, der siden har været en Hoveddrift i min Siæl, kan jeg neppe kalde i Tvivl. Vel ikke for den til Stedet liggende Hauge; thi den var mig da i physisk og moralsk Henseende et tillukt Paradiis, hvor jeg næsten aldrig kom, og var saa fremmed, at jeg vel kan erindre, jeg har faaet Skiend, fordi jeg havde til Bouqvet foræret en Pige, der havde tient os, og som jeg havde faaet Lov at vise den, Bloster af et Æbletræ, i den Tanke, det var Blomster som andre; heller ikke for den stolte Udsigt, der den Tid, da almindelige Hospital og alle nedenfor det nu liggende Bygninger ikke var til, og altsaa ligened til Rheden og Toldboden aldeles frit, var fra Vinduerne ud til Amaliegaden, da det deels var Husets Stadsværelser, hvor jeg ikke let kom, og som i øverste Etage endog vare udleiede; deels mit fra min første Barndom af korte Syn ikke lod mig nyde Udsigten i sin Fylde og Vidde; men desmere interesserede mig deels tvende smukke Lindetræer, som stod i vor Gaard udenfor Baghuset, og især den lewetzowske grønne Gaards- og Haugeplads, der laae ligefor vore Dagligstuevinduer, og som jeg hele den blidere Aarstid igiennem ikke kunde blive træt af at see ud i, skiøndt den lewetzowske Hauge var saa forsømt og forfalden, at det var et Mundheld der i Nabolauget, at hendes høigrevelige Naade spiste sin Gartner hvert Aar, da rigtig nok det eneste Væsen, der i bogstavelig Forstand syntes at tage sig noget af Haugen, var en islandsk Bede, som hun hver Eftersommer lod tøire der, for at slagte mod Vinteren.

Til denne Tidspunkt henhører og en anden Begivenhed, der da var i Giære, og hvis den var indtruffet, unægtelig vilde foraarsaget en Totalforandring i alt, hvad mig angik. Eierinden af den

ovenomtalte Tølløsegaard var nemlig en ung, smuk og riig Enkefrue, Kammerjunkerinde Caspergaard, Datter af en Conferenceraad Cederfeld, med hvem min Fader levede i nøieste Omgang. Det gik ham da, som Baggesen siger:

> At han saa længe kom, som Ven, i Huset,
> Til han omsider gik som Elsker bort igien.

Cederfeld var adlet, Caspergaard var adlet, skulde nu Enken ingen Mesalliance giøre, maatte min Fader ogsaa ladet sig adle, som overalt den Gang var særdeles efter Tidernes Leilighed, og hvortil han heller ikke skal have været utilbøielig. Til Lykke gav den unge Enke ham en Kurv, for at ægte en Mand, der allerede var afført det Borgerlige. Efterat være blevet anden Gang Enkemand, skal min Fader have friet til hendes ugifte, og, hvis mine Barndoms Erindringer ikke skuffe mig, endnu smukkere Søster, men med ligesaa ugunstigt et Udfald. At jeg kom, og kom gierne der i Huset, da man var meget god imod mig, husker jeg endnu, og især, at Brødrene, skiøndt meget ældre, legede Skiul med mig, og Søstrene skiulte mig eengang under en Stol, hvorpaa Fru Caspergaard sad, og en anden Gang ved at sætte mig op paa et Consolbord, hvoraf man havde taget et stort Stueuhr ned. En anden Begivenhed der fra Huset, skiøndt jeg ikke var Øienvidne dertil, har ligeledes indpræget sig i min Hukommelse. En Aften, min Fader var der, havde nemlig et Lys, uforsigtig sat nærved et Garderobeskab, tændt Ild i nogle der hængende Dameklæder, hvorover der var blevet et stort Anskrig. Min Fader, der altid var uforsagt og bestemt, var da strax sprunget til, og havde revet de brændende Klæder udaf Skabet, at Ilden ikke skulde gribe videre om sig, men kunde slukkes beqvemmere, hvorved han havde saaledes forbrændt begge sine Hænder, at han maatte en Tid gaae med dem indbundne, og kan jeg tillige erindre, han fortalte, at da Fruentimmerne havde været ængstlige for, han skulde være kommet selv alvorlig til Skade, havde een af Selskabet taget Spadille

op af Lhombrebordet, som de var sprunget op fra ved Brandskriget, og holdt for ham, med Tillæg, at hvis han kiændte den endnu, fattedes han ingen Ting.

Ikke længe efter kom en Søsterdatter af Madam Lyne, Borgemester Gertsens Datter fra Aarhuus, her til Byen, og i hende fandt da min Fader den Mage, der kunde oprette ham hans Savn, og som han, der havde været saa lykkelig, at kunne inderlig elske alle sine tre Koner, dog – efter et aldeles uforkasteligt Vidnesbyrd – især skal have holdt af. Paa samme Tid omtrent havde Lyne købt Blaagaard, et Sted, om hvilket der fra dets forrige kongelige Eiere endnu bestandig svævede en Art af Nimbus, saameget mere som Hovedbygningen beboedes af høifornemme Leiere, og Eieren deraf beskeden tog tiltakke med Oeconomiebygningen ud til Veien. Havde jeg – som et gammelt Sagn i vor Familie paastaaer – den første Gang, jeg i Byen spiste til Lynes, med det barnagtige Frisprog, som hele min sælsomme Opdragelse havde forvant mig til, erklæret, at der kom jeg ikke mere, da de gav mig Vand i min Viin, og røde Corender – Tyttebær, der naturligvis ikke forekom i min gamle Bedstemoders jydske Køkken – da vendte Bladet sig aldeles ved de senere Søndagstoure til Blaagaard, der endnu leve mig i festlig Erindring, og hvor min Kierlighed for det Landlige saameget mere maatte faae Næring, som det var et Sagn omkring mig, at Lyne, efter hvem jeg var opkaldt, og som derfor i Faddergave havde bestemt mig 12000 Rdlr., istedenfor disse nu tiltænkte mig denne Eiendom, en Plan, der desværre blev omstødt, da nogle Aar derpaa Christian den Syvendes store Yndling, Grev Holk, i sin høie Naades Dage, saagodtsom nødte Eieren at sælge sig det ved et saa høit Bud, at jeg mindes, den Tid at have hørt Lyne sige, at han ikke kunde forsvare, ikke at modtage det. Naturligvis kunde han ikke forudsee, at Kiøberen, inden han fik sine Forpligtelser opfyldte, skulde falde i Unaade, og Sælgeren nødsages at tage Gaarden, just ikke saa særdeles vel behandlet, tilbage. Saaledes erindrer jeg, at de

sex deilige gamle Linderader, der udgiorde de stolteste Alleer, jeg veed at have seet, adskillige, i Overeensstemmelse med den nyere Haugesmag, strax bleve omhugne; og har det Indtryk, dette Hærværk da giorde paa mig, min hele øvrige Levetid saaledes bevaret og fortærket sig, at der er faa Ting, jeg nødigere gaaer til, end at lade et især gammelt Træ fælde; og mindes jeg ligeledes, at det var mig til stor Forargelse, da nogentid efter min Fader lod en Lindeløvhytte i sin Hauge omhugge, for at bygge et muret Lysthuus, at drikke Caffee i om Sommeren, i Stædet.

Mellem hine blaagaardske Erindringer, af hvilke endnu adskillige leve hos mig, vil jeg her anføre et Par, fordi de hver paa sin Maade forekomme mig at have noget caracteristisk. En Eftermiddag gik jeg i Haugen med min Fader i en af de store Alleer, og havde paa Drengeviis en Qvist i Haanden, hvormed jeg gav en af Leierens, daværende Statsminister Rosenkrandses, Jagthunde, hvoraf han, efter den Tids Skik, havde mange, et Smæk. Hunden, en stor Hønsehund med brune Øren, som jeg i dette Øieblik synes at kunne see for mig endnu, satte sine Forbeen paa Skuldrene af mig, kastede mig overende, og blev staaende over mig. Paa mit Vræl kom min Fader til, jog Hunden bort, og hialp mig op, men gav mig derpaa en dygtig Irettesættelse, og foreholdt mig, at, dersom Hunden ikke havde været bedre end jeg, kunde den have skambidt mig; en Lærdom, der udentvivl ikke har havt liden Deel i den Modbydelighed, jeg stedse siden har havt baade for selv at mishandle Dyr, og for at see dem mishandlede.

Af en heel anden Natur er næste Anecdote, men der og, mener jeg, har sit caracteristiske. Det var gierne Skik, at vi om Søndag Eftermiddag, efterat have drukket Caffe, kiørte en Tour med Lynes velbekiændte graa Heste, som, efter ældre Dages Skik – bevaret i den bekiendte Anecdote om J.J. Rousseaus Overkiørsel – en stor Hund løb ved Siden af. En smuk Eftermiddag, da Vognen var kiørt frem, og jeg var løbet i Forveien ud i Gaarden, mens de Andre giorde dem færdige, faldt det mig ind, at jeg

havde den Dag faaet en ny Kiole paa, af en af min Faders gamle, rød med gule toppede Knapper, Modedragten i Frederik den Femtes Tid; og da jeg vidste, det ikke vilde bekomme mig vel, hvis jeg smurte den til, fandt jeg det forsigtigst at prøve, om jeg kunde smøre den paa Hiulet, og gik til den Ende hen, og satte Ryggen op derimod. Da nu de Andre kom ud, og skulde i Vognen, opstod naturligviis et stort Anskrig over Tierepletten paa min Ryg, og forundrede det mig ikke lidet, at min Fader, istedenfor at tage mit Forsvar for gyldigt, at jeg havde giort det med Flid, for at erfare, om Hiulet kunde smøre mig, gav mig et Par dygtige Ørefigen, som jeg, i Betragtning af min gode Hensigt, fandt heel uforskyldte. Godt havde det imidlertid været, hvis de havde helbredet mig for den Fristelse, af Erfaring at ville lære Følgerne af Skridt, hvis Frugter jeg med lidt Eftertanke kunde begrebet.

Endnu maa jeg, inden jeg slipper Blaagaardsanecdoterne, medtage en endnu, skiønndt den udentvivl baade er af et noget senere Datum, og egentlig ikke videre angaaer mig, end for det indtil denne Dag uudslettede Indtryk, det giorde paa mig. Som en Søndag Eftermiddag min Fader, min Moders Broder, en Student Gertsen, min Informator og jeg kiørte ud til Blaagaard, gik paa Broen over Pebelingesøen Hyrekarethen, vi kiørte i, i Stykker, og begge Bommene op for Dørrene, saa at vi ikke kunde komme ud, hvorpaa min Fader, arrig over det uforsvarlige Kiøretøi, og den Vrimmel, der samledes om os, lod Vinduerne gaae ned, greb med een Haand i hver af Dørrene, og satte nu sit Hoved mod Karethimmelen, for at sprænge den, og fra den Side skaffe os Luft; til Lykke vare de Omkringstimlede alt i Begreb med, at lette Karethen saaledes i Væiret, at vi kunne komme den ordenlige Vei ud. Jeg nægter imidlertid ikke, at naar i senere Dage min Fader undertiden lod mig høre, at jeg saa gierne vilde overalt igiennem med Hovedet, kunde jeg ikke bare mig for, at tænke ved mig selv paa, hvo der vel i Ordets bogstaveligste Forstand havde givet mig

Exemplet, og fra hvem det vel i nogen Maade kunde være en Arvedeel.

Har i øvrigt min Fader, efter sit eget ovenanførte Udtryk med sine tre Koner, slaaet tre Gange Sexeralle, da har jeg ikke mindre Føie til at sige det samme om mine Mødre. Har jeg end ikke kiendt min egen Moder, synes dog det i Spøg yttrede Ønske, hun efter en pudsig Anecdote, skal ofte have giort over mig, at jeg maatte komme til at ligne hende, at være blevet mig, efter hvad jeg ovenfor har berørt, til en bønhørt Velsignelse*. Ogsaa min anden Moder var en ung Kone af ualmindelig Aand og Hierte, og med en, den Tid især, sielden Dannelse, der fandt en særdeles Glæde i, at have mig om sig, og med fiin kiærlig Qvindehaand bøie og uddanne, hvad efter den eensomme Maade, jeg opvoxede paa, var i Begreb med at tage mangen forunderlig Retning.

Min Fader havde paa Herlufsholm en meget gammel og nøie Bekiændt i den saakaldte Oldfrue, en Jomfru Blok, der havde i mange Aar været Huusholderske til Cederfelds, til hvis særdeles Omhu jeg paa en Maade skulde overdrages. Til hende tog vi da ind, og blev overmaade venskabelig modtagne. Mine Forældre kom til at ligge i hendes egne Værelser, der hørte med til, hvad man kunde paa en Maade kalde Herskabsbygningen, og jeg blev fulgt ned paa det saakaldte Præstens Værelse i Munkegangen, der gemeenlig brugtes til at modtage Besøgere, som Skolens fordums Patron og Velgiører, Johan Ludvig Holstein, havde anordnet, der skulde være giæstfri Modtagelse for; og da jeg ikke var vant til at ligge ene, blev en af de yngre Disciple, N.P. Oxholm, en Broder af nuværende General Oxholm, hvis afdøde Fader havde været af min Faders særdeles nøie Venner, givet mig til Sovekammerat, og gav mig endnu samme Aften den første Skoleunderviisning,

* Hun skal nemlig hyppig have trukket mig i Næsen, og sagt: vil Du faae min Næse, Dreng!

ved at afrette mig til at *dutte* ham, som hidindtil var en mig aldeles ubevant Form.

Saa overordentlige midlertid mine Forventninger havde været, fandt jeg dem dog, hvilket ikke ofte i mit Liv har været Tilfældet, langt overtrufne, da jeg om Morgenen vaagnede, saae Raadmandshaugens stolte Bøgeskov kneise tvertover for, Susaaens smilende Vande trille ved dens Fod, og lige under vore Vinduer den venlige Nyhauge med sine Avnbøghække, sine fire Grønninger, og sin stolte Terrasse, alt endnu vedligeholdt i sin oprindelige Peenhed, hvilket da naturligviis for mig fik en forøget Interesse, da jeg erfarede, at denne Hauge var Disciplenes Legeplads. Hvilke Billeder her opsteeg i min Siæl, vil hver, der har sine egne Barneaar i Minde, let kunne forestille sig, især hvis disse, som mine første, havde været Arbeidsaar, næsten fremmede for Spøg og Morskab. Fornyet Liv og Tillokkelse fik disse Billeder, da jeg nu paa Veien og til Caffeen hos Jomfru Blok kom igiennem det store, høie, rummelige, lyse Auditorium, og erfoer af Oxholm, at dette om Vinteren var Legepladsen. At alt dette ikke var, og efterhaanden mindre og mindre blev bogstavelig saa, vil man i det efterfølgende see; midlertid var og blev det Indtryk, at det kunde og burde være saa, uudsletteligt hos mig, og bevarede min Kiærlighed for Herlufsholm uforvansket og uformindsket, endog da jeg siden i mange Henseender havde, og fandt det langt anderledes.

Henad Formiddagen gik mine Forældre ned med mig til Professor Berndths. Denne elskelige Mand, og hans vennehulde Hustru, modtog mig med en Godhed, som i de tree Aar, jeg tilbragte i Skolen, intet Øieblik fornægtede sig, som, efter at dette Baand var løst, bevarede sig fra deres Side indtil begges sidste Øieblik, og som det er en hellig Pligt for mig at giengielde med taknemmelig Ihukommelse, saalænge mit Hierte har Følelse, min Aand har Tanke tilbage. Er jeg blevet Noget, har jeg Adzer og Berndth fremfor Alle at takke derfor;

Hvad Hin har filet grovt, polered' Denne af.

Maaskee lærte jeg mere af Adzer; men Berndth gav mig at fatte, at nytte, at nyde, hvad jeg havde lært; Hin underviste mig mere for Skolen, Denne mere for Livet. Fred og min hierteligste Velsignelse over Begges Støv! Glad og stolt vilde jeg være, torde jeg smigre mig, fra min Vandel og min Virksomhed at efterlade noget, der var værdigt at tiene dem begge til et Minde.

Naturligviis var man, medens mine Forældre var derude, omhyggelig for at lade dem see Herlufsholm i sin Herlighed, hvoraf jeg midlertid ikke erindrer mere, end at jeg den første Dags Aften forargede mig over en af Lærerne, en ung Mand, der gierne holdt lidt paa Paradoxen, i den Tro, at Samtalen derved oplivedes, og blev mere pirrende, og der for fuld Alvor, som jeg troede, paastod, at det aldeles ikke var afgiort, at Uglen ikke sang bedre end Nattergalen, hvilket naturligviis var mig til saameget større Anstød, som jeg just da første Gang havde hørt den Sangerske, jeg fra Evas deilige Linier:

Du min muntre Fugl, som under tette Skygger
Snart klukker, fløiter, slaaer, og snart din Rede bygger,
Saa trilrende igjen ophøier Gud og mig,
Hvo uden Godhed selv, har kunnet skabe Dig?

havde en saa liflig Forestilling om, og en saadan Længsel efter at høre.

I øvrigt var jeg alt for beruset af Alt det nye, der her omgav mig, til at sandse det ene for det Andet. Fremfor Alt henreves jeg af den venlige og gode Modtagelse, jeg fandt mellem saa mange, af hvilke jeg vel var den yngste, men der dog var i nogen Maade mine Jævnaarige; og har jeg et kiært Beviis for, at denne deres Godhed ikke var Indbildning af mig, deri, at selv de tree, der i de samme Dage afgik til Universitetet, og med hvem jeg altsaa egentlig aldrig gik i Skole, ikke desmindre bestandig siden, hvor og naar vi mødtes, vedblev at ansee og omgaaes mig som en

fordums Skoleven, og at en af disse, den almeenagtede Etatsraad E.R. Growe, hyppige og mangeaarige Adskillelser uagtet, aldrig har afladt at erkiænde mig derfor.

Til at giøre mig Herlufsholm saa meget mere tillokkende, bidrog tillige, at mine saakaldte Hvedebrødsdage vare – for mig, der aldrig var vant til at have Frihed – temmelig mange, da der just var Examen, og altsaa for den største Deel af Disciplene, den Lectie, der netop examineredes, undtagen, frit Mag til at spadsere med mig, tage mig ud med at angle, lege *Høg og Due, og brændt, og Skiul*, i Svalingen i Nyhauge, slaae *Rag* paa Skolegaarden, og overalt giøre mig bekiendt med alle Drengelivets Behageligheder. Hvor og hvorledes jeg blev examineret, og hvori, erindrer jeg ikke, men at Berndth, der fandt, at jeg var, som han i mit *testimonium* tre Aar efter udtrykte sig, og som jeg, efter ikke i nogle og fyrgetyve Aar at have seet det, endnu ordlydende mindes: *haud mediocri cura inter privatos parietes edoctus*, med synligt Velbehag ved den saakaldte Omflytning anviiste mig nederste Sted i Mesterlectien, mindes jeg fuldt vel, ligesom og, at jeg til Side- og Overmand fik en mærkelig Nordmand, der for sin ualmindelige Fremgangs Skyld sprang til alles Forundring mellemste Lectie, hvori man ellers pleiede at tilbringe i det mindste to Aar, ganske forbi, og gik ligefra nederste Classe ind i Mesterlectien.

Saaledes, inden jeg saagodt som vidste deraf, vare de sex Uger fra midt i Junii til sidste Julii henløbne, Augustferien var forhaanden, og jeg kom fem Uger tilbage til Kiøbenhavn. Dette besøg var mig udentvivl særdeles behageligt; deels blev jeg naturligviis af min Moder, min Bedstefader, Adzer, der endnu var hiemme til Vores, modtagen, som man efter en kort Fraværelse – især den første – bliver; deels glædede det mig, at komme igjen til mine smaa Søstre, som jeg holdt usigelig af, især den ældste, der bestandig var min Øiesteen; deels havde jeg meget at fortælle om, hvor rart jeg havde det derude, og hvor deiligt og

fornøieligt der var; og i det mindste i de Aar fornøier det maaskee vel saameget at tale om de Fornøielser, man nyder, som at nyde dem.

Hertil kom da tillige, at jeg nu fandt mig paa ganske anden Fod i min Faders Huus, end tilforn, havde saagodtsom fuld Frihed, blev behandlet af Adzer som en yngre Ligemand, som han giorde sig en Glæde af at fornøie, kom hyppigere til min Bedstefader, og ned med ham i hans Hauge under hans store Keiserindetræ, som han endnu med stærk Oldingsarm kunde ryste, saa Pærerne regnede i Sneseviis ned, alt imellem ud til mine i Byen værende Skolekammerater, især til den for faa Aar siden paa en Chinareise, som Supercargo, døde Fr. Warning, hvem jeg, inden jeg kom i Skolen, havde kiendt noget til, da en Frænde af min Fader var en Art Succentor hos hans, der var Klokker og Cantor til Garnisons Kirke, men med Forpligtelse, da han ikke var Student, at holde sig en studeret Medhjelper. Ogsaa erindrer jeg, som noget, jeg den Tid fandt en stor Ære i, at jeg med en anden af mine Skolekammerater besøgte en af de det Aar fra Skolen dimitterede, der tog os med sig – jeg veed ikke hvor, og tracterede os med Kirsebærviin. Kort Mesterlectiekarlen var nu i mange Henseender i sine egne Øine, hvad han naturligviis indbildte sig at være i alle Andres, en ganske anden Person, end den stakkels Pebling, der havde siddet og kukkeluret under Laas og Lukke, og faaet Tamp til Hverdagsconfekt.

Med alt det var Kiøbenhavn dog ikke Herlufsholm, og med Glæde hilste jeg den Dag, da Adzer bragte mig derud igien. At jeg midlertid ved min Tilbagekomst fandt Alt, som jeg havde forladt det, vil jeg ikke sige; deels var jeg af de første, der kom tilbage, da jeg var kommen, inden Ferien var til Ende, medens de Andre gierne biede lidt over Ferien, saa der allerede af den Aarsag ikke var saa levende, som tilforn; deels vare ogsaa de hiemkomne, og hiemkommende, der langt fra ikke havde Herlufsholm saa kiært som jeg, aldeles ikke oprømte ved at komme tilbage i

Buret igien, deels maatte og de korte Dage, den mørknende Skov, den falmende Mark, og disse Høstens øvrige Symptomer, der ogsaa i adskillige Henseender giorde Skaar i vore Sommerforlystelser, dobbelt falde den paa, som havde forladt i sin Skiønhed, hvad han nu paa en Maade første Gang saae i Aftagende, og troer jeg næsten, at derfra den Tungsind skriver sig, hvormed Høst og Efterhøst bestandig, og jo ældre jeg bliver, jo mere og mere, hiemsøge mig.

Midlertid sankedes vi efterhaanden, Skolegangen begyndte igien, og lidt efter lidt kom vi atter paa Glid; ogsaa gik i det mindste den første Halvdeel af Vinteren temmelig brav; jeg vedblev at staae mig ret godt mellem mine Kammerater, der sagtens havde deres Spøg af, da der var kommet en tree fire andre Smaapoge af min Alder og Størrelse, i Mangel af anden Tidsfordriv at hidse os sammen, og lade os slaaes, hvilket vi ogsaa uden at have ellers det mindste Udstaaende, for Ærens Skyld, og for at fornøie Skolens – saakaldte – *Store*, med al mulig Ivrighed til at binde an med enhver, naar han blot sagdes at have yttret, at han ikke var bange for mig, den Ære at være den meest yndede Hanekylling i den hele Kurv, en Ære, som jeg rigtig nok med mangen afrevet Haartot, mangen Skramme og Bule betalte.

Men denne Forfængelighed, og denne uforsagte Trodsighed, som de Større her saaledes havde deres Glæde af at opelske, udartede snart til et Overmod, som aldeles ikke vilde erkiænde nogen Overmand, og tabte den Subordination, de af de mindre vare vante til at æske og møde, ganske af Øiesyn. Da det nu tillige var Tilfældet, at Skolen, endnu for min Tid, var deelt i to Partier, slog jeg mig med Iver til det ene. Dette var tilfældigviis det svageste, saameget mere, som de Voxnere deraf vare særdeles fredelige og godmodige Mennesker, og den egentlig stridbare Partiets Høvding var blandt dem, der det Aar vare dimitterede. Uden at agte herpaa, fandt jeg mig beføiet, eller vel endog forpligtet at drille og trodse de Voxne af Modpartiet, der da ikke

undlod at rævse mig derfor, og det saameget føleligere, som jeg var saa ublu, uden Hensyn paa den store Forskiel i Aar og Størrelse, at byde mig at slaae igjen; hvilket midlertid hos nogle af dem var mig en Anbefaling, ligesom jeg og meget godt erindrer, at da jeg en Dag havde paa Skolen, medens vi ventede Rectors Komme, været næsviis mod en stor Nordmand, der var min Gienbo paa øverste Part, tog han en tyk Knollius*, der laae imellem os, og hug mig i Siden, saa jeg gispede ved det. I det samme gik Dørren pludselig op, og Berndth traadde ind. Alles Øine vendtes nu paa mig, om jeg ikke vilde klage; men saa sikkert, om jeg havde hugget min Contrapart Bogen i Hovedet igien, var Berndth ikke traad ind, inden jeg kom mig saavidt, at jeg kunde, saalangt var det fra mine Ideer, at lade Rector hævne min Sag, jeg taug altsaa; men aldrig saasnart gik vi af Skole, før min Antagonist kom hen til mig, omfavnede mig og sagde: »du arme Dreng! det var vist et Satans Slag, jeg gav dig! du var en god Dreng, at du ikke klagede.« »Ikke andet!« svarede jeg; og dermed var det godt; og tvivler jeg meget paa, at vi to, skjøndt vi vedblev at høre hver til sit Parti, lagde hinanden noget videre i Veien i den Tid, vi var sammen i Skole.

Det torde maaske ikke være en og anden uvelkomment, her at finde en kort Beretning om, hvad og hvorledes der i Skolen i Mesterlectien blev læst. Mandag Formiddag Latin, hvor enhver læste, hvilken Autor han vilde, enten ene, eller i Forbindelse med en eller flere andre, og fik i det opgivne Pensum et eller et Par Spørgsmaal, meest blot Oversættelse. Til Skoleknebene herved hørte, at, da man havde Lov til, som det kaldtes, at spørge, d.v.s. udbede sig Forklaring om enkelte Steder, man ikke forstod, tiggede eller truede de nederste, naar de vare bange for at komme op med, hvad de ikke kunde, eller de vilde vinde Tid,

* En da i Brug værende Glosebog over det ny Testamente.

mig og min Sidemand til at spørge brav meget, at Berndth derved kunde sinkes. Derpaa Grædsk, saa Euclides. Om Eftermiddagen, de saakaldte Præcepta, Historie, Geographie o.s.v., og Stiil, hvorefter Berndth giennemgik et latinsk Digterværk. Tirsdag Formiddag Latin, Grædsk; Eftermiddag, som Mandag. Onsdag Hebraisk og Wøldikes Positioner. Eftermiddag Frihed. Torsdag og Fredag, som Tirsdag og Mandag, og Løverdag som Onsdag. Dimittenderne læste gemeenlig andre Præcepta, som Sphærika, Philosophie, o.s.v. Latinen læstes, hvad man nu kalder cursorisk; og fik jeg her meget snart en liden Næringsvei, da det blev Skik blandt dem neden for mig, at lade deres Autor vælge og giennemgaae af mig, efter Accord, saasom for en kortere Autor 5 Mark, vel og Vedkommendes Toskillingskringle hver Søndag, eller hans Smørrebrød hver Morgen i en vis Tid, stundom ogsaa andre Vare, naar vi efter Ferierne vare komne hiemme fra, saasom Æbler, Nødder; en mindre Handel, men som gav daglig noget i Skieppe, havde jeg med at giøre Stile, saavel for de nederste af min egen Lectie, som for mellemste Lectie, hvorved imidlertid gierne var den mærkelige Betingelse, at de ikke maatte være for gode, og at der maatte være et Par Feil i, da Vedkommende ellers kunde see, de ikke selv havde giort dem. Denne Praxis kom imidlertid maaskee først i mit andet og tredie Skoleaar ret i Gang, og vil jeg nærmere komme til at berøre den i det følgende.

Heller maa jeg her ikke forbigaae, at min første sceniske Fremtrædelse indfaldt i dette Aar, hvis man kan kalde det saa, da der aldeles ingen Skueplads var, men blot en Deel af Auditoriet ved en Rad Lys var adskilt fra det Rum, hvor Tilskuerne sad. Her opførte vi Søndagen mellem Juul og Nytaar, for en ikke liden Forsamling af Herlufsholms Honoratiores, os selv til megen Fornøielse Holbergs Jean de France, hvori jeg, vist nok mere med Hensyn til min franske Sprogkundskab, end til min øvrige Duelighed, spilte Pierre; i hvilken Anledning jeg raadspurgte den da i Besøg der værende gamle høiagtede Herlovianer, T.C. Brun,

hvis Anviisning, som jeg endnu erindrer, kun var alt for forstandig, til at fattes, end sige, følges af mig; i det han sagde, at Pierre skulde kopiere sin Herre, hvilket jeg udlagde saaledes: at han skulde giøre bag efter, alt, hvad Jean giorde; og feiler det da ikke, at jeg har skaaet mig ilde nok. Ogsaa erindrer jeg, at da jeg var med at indbyde Provsten til denne Lystighed, gav han til Svar, at han vilde med Fornøielse kommet, hvis vi havde spilt en af Plauti Comedier. Hans Fruentimmer vare der imidlertid, og toge, som de øvrige, tiltakke.

Næste Juul skulde vi have spilt igien, og da opført Julestuen, hvori jeg uværdig skulde været Leonore, og hvor, jeg saare godt erindrer, at en af os, der endda ingen Sinke i Kundskaber ellers var, bevægede Himmel og Jord, fordi han ikke maatte faae Tuttis Rolle i Barneoverhørelsen; men der kom Splid i Legen, og det Hele gik overstyr.

Københavns brand

I det følgende afsnit berettes der om, hvorledes Knud Lyne Rahbek oplevede Københavns brand i dagene den 5. juni til den 7. juni 1795.

På det tidspunkt var Rahbek professor ved Københavns Universitet og en anerkendt litteraturforsker. Hans ungdoms Sturm und Drang var ved at være overstået, selv om han stadig kunne gribes af de depressioner, der med mellemrum forpestede hans liv.

Diverse småforelskelser var gennemlevet, og en ny var på sit højeste, nemlig forelskelsen i den unge, yndige skuespillerinde Ellen Marie Schmidt – af Rahbek kaldet Polly – senere gift med Kamma Rahbeks ældste broder, Stephan Heger.

Rahbek havde i 1780 besøgt Bakkehuset for første gang som gæst hos vennen Chresten Pram, der havde sommerbolig derude. Senere vendte Rahbek tilbage på kortere besøg, og fra 1787 slog han sig fast ned som lejer på stedet. De landlige omgivelser passede til hans naturopfattelse, og den daglige travetur til København var ham til glæde og inspiration.

Københavns brand i 1795 var en af de helt store katastrofer i byens historie.

På 3 dage nedbrændte 951 bygninger i 55 gader, og 5570 personer blev husvilde.

Branden startede cirka kl. 15 ved selvantændelse på Bremerholm, marinens oplagsplads for tømmer og brædder. Vinden var østlig, og alt i København var knastørt på grund af længere tids tørke. Holmens faste stok var lige gået hjem, og slukningen blev fra starten forkludret. Ildregnen faldt ned over Nikolaj tårn, og

flammerne sprang over Holmens Kanal. Alle bygningerne på Holmen undtagen kirken stod snart i lys lue. I løbet af de næste dage bredte ilden sig til store dele af det gamle København, smågaderne ved Nikolaj, husene ved Højbro Plads, kvarteret mellem Amagertorv og Stranden og gaderne i nærheden af Vandkunsten. Rådhuset brændte sammen med kvarteret fra Farvergade til Studiestræde. Petri Kirke blev med møje frelst, og først i Teglgårdsstræde døde ilden. Rahbek beskriver omhyggeligt hele sin færden i de tre bevægede dage, hvor han hverken fik søvn eller kom af tøjet. Man mærker den forvirring og magtesløshed, der prægede hele forløbet, og den planløse måde, hvorpå redningsaktionen blev sat i gang. Han maler med dramaets brede pensel og gør branden nærværende og vedkommende.

Inge Nørballe

fra Erindringer af mit Liv, fierde Deel

Som jeg, Dagen efter vor Hiemkomst fra denne Landreise, seer ud af mit Vindue, for at erfare af Skyggen paa en Græsplet i Haugen, hvad Klokken var, da jeg skulde ind at læse, blev jeg pludselig en uhyre sort Røg vaer over Kiøbenhavn, hvor Himlen ganske kort tilforn havde været aldeles klar. Jeg faaer da i Hast pakket mine Papirer sammen, og iler ad Byen. Underveis møder jeg en gammel kielsk Universitets Ven, Fuldmægtig Paulsen, som jeg i mange Aar ikke havde seet; han siger mig, Ilden er paa Holmen, og vi vare begge saa ubekymrede i denne Anledning, at jeg godt erindrer, jeg leende spurgte ham: hvad Master Pitt vel kunde have givet for det? og vi derpaa fortsatte vor Samtale om gamle Glæder og gamle Venner. Ogsaa gik jeg umiddelbar fra ham hen paa Studiegaarden, hvor jeg begyndte min Forelæsning. Det varte midlertid ikke ret længe, før Accompagnementet af de klemtende Klokker blev mig for stærkt, saa jeg holdt op, og derpaa gik hen til Ilden, og fandt nu med Forskrækkelse, at den allerede var sprunget tvertover Gaden, og havde taget fat i een af de Bygninger, der ikke var langt fra, hvor Prams boede. Jeg løb da op til ham, og hialp ham at flytte, indtil Ilden paa den ene Side brændte op af Kanalen, der, som afdøde Ravert udtrykker sig, ved de Materialier, der var udkastede paa den der liggende Tømmer-Flaade, og som der fra Magazinet gik Ild i, var bleven en Ildsø, og paa den anden Side udaf Kiælderne i de først angrebne Huse. Midlertid banedes der os en anden Vei giennem en eller flere Baggaarde, hvorad vi endnu flyttede nogen Tid, indtil Ilden ogsaa spærrede os denne Udvei. Under denne Flytning, traf jeg paa en Kammerat fra D.D.L.S., Auditeur Steenstrup, da navn-

kundig for sit talentfulde Forsvar for Bogtrykkersvenden Stephensen; ogsaa han var i Begreb med at flytte, da han boede i Nærheden af Nicolai Kirke; jeg tog da nu fat her, og medens jeg færdedes med hans Bohave, saae jeg Nicolai Taarn, om ikke tændes, dog begynde at brænde, og gik, og saa derpaa, som et mærkeligt Syn, uden at enten jeg, eller nogen af de Tusinde, mellem hvilke jeg her tumledes, giorde sig mindste Forestilling om den Fare, her var os over Hovedet.

Jeg traf nu paa Pram igien, der bad mig blive ved hans Tøi i det harmoniske Selskabs Gaard i Viingaardstræde, medens han fik en Vogn, at bringe det ud paa Manchesterfabriken uden for Porten. Jeg blev da her gaaende, saae paa Nicolaitaarn, hvorledes det brændte; men endnu uden at giøre mig videre Tanker, indtil endelig Prams Gods var afhentet*, og jeg nu vendte tilbage op af Østergade. Her møder jeg min gamle Ven Wolqwarts, som jeg, uden i mindste Maade at tænke paa, hvorledes Tingene stod, giorde det sædvanlige Spørgsmaal: »hvorledes gaaer det?« men man tænke sig min Forbauselse, da han rystede paa Hovedet, og svarte: »Ah! Færgestræde og Høibrostræde er forloren! men jeg haaber dog, at Læderstræde kan reddes.« Jeg slog i det samme mine Øine til Siden, og saae, hvad jeg ikke havde drømt om, Nicolai Kirke i fuld Brand. Jeg skyndte mig nu ned til min Ven

---

* Følgende Anecdote er saa caracteristisk for Pram, at jeg troer at burde bevare den. Nogle Dage efter Branden, fortalte han mig, hvorledes en ikke riig Ven, som jeg ikke vil nævne, da han lever endnu, havde søgt ham op for at paanøde ham sin liden Pengebeholdning, i den Tanke, at Pram var blottet for Alt. »Men Du fik dog Dit Bohave reddet?« kom nu jeg, som syntes jeg havde seet Værelserne temmelig røddelige, til at spørge. »Oh ja!« sagde Pram; »men mine Meubler er ikke saa rigtig paa Moden.« Jeg studsede. »Seer Du, en Stoel pleier at have fire Been, eller kanske tree Been; men mine have kun to Been, og eet Been, og somme aldeles ingen Been; og i Speilene pleier Glasset at være i eet Stykke eller i to Stykker, men mine er død og Pine i tusind Stykker.« *Vatis avarus - Non temere est animus!*

Schultz, hvor jeg fandt dem i fuldt Begreb med at flytte; men efter at have giort nogle Reiser, spærrede Ilden os Veien ud af Forhuset. Jeg havde faaet et stort Speil at bære, og med mig gik en meget vakker ung Pige, som jeg aldrig har seet enten før eller siden, og som bar en Kurv Kiøbenhavns Porcellain. Da man sagde os, at vi ikke kunde komme ud af Porten til Høibrostræde, vendte hun sig ganske rolig, og gik ud af Bagporten til Læderstræde; men da vi nu vilde gaae vor sædvanlige Vei op ad Høibrostræde, kom Gavlen af et Huus, hvor, om jeg ikke husker feil, Conferenceraad Jacobi boede, os imøde med saadant et Bulder og Brag, at vi strax indsaae, det var ingen Vei at vove sig, især med saa skrøbelige Vare, som vi havde at føre. Vil De da komme denne Vei? sagde min Ledsagerinde uforbløffet til mig, førte mig ned ad Læderstræde igien til nærmeste Tværgade, og dreiede nu om ad Stranden op ad Høibro til. Maa jeg spørge, udbrød jeg nu: »hvor gaaer vi nu hen med dette?« »til min Fader!« svarte hun mig saa venlig og rolig, som hun havde lovt mig en Engelskdands. »Ja men, om Forladelse! hvem er Deres Hr. Fader?« Hun nævnte mig nu en bekiendt Mand i Nærheden af Boldhuusgaden. »Men brænder det da ikke der?« spurgte jeg. »Jo det gjør nok!« sagde hun med sin uforstyrrede Fatning; »men hos os staaer Alting indpakket, og saa snart Ilden nærmer sig, lader min Fader det bringe ud paa Skibene, som ligge i Kanalen, og saa seile de bort med det.«

Havde mit Hierte havt den navnkundige Duehuusindretning, tvivler jeg ikke paa, at denne særdeles vakkre Pige, som jeg iøvrigt ikke har med mit Vidende seet uden den ene Gang i mine Dage, og veed ikke det mindste om hende siden, vilde taget det i Besiddelse; men nu var Pladsen saa vel besat, at hun maatte indskrænke sig til en Plads i min høiagtende Erindring, hvor hendes ædle Fatning, hendes bramfri Uforsagthed, hendes høie Blidhed midt under Farer og Ulykker aldrig ville udslettes, skiøndt jeg i den større Ulykke, der tolv Aar senere saa skrække-

lig ramte os, fandt dem i uendelig større Rædselers og Gienvordigheders Dage opnaaede og overgaaede af dette ædle Kiøn, der næsten synes, i Hverdagslivets Smaabegivenheder, at vise sig frygsomt og snart, at vi desbedre skulle skiønne og skatte dets høimodige Kiækhed under Omstændigheder, hvor Mænd staae Fare for at forvirres, om ikke at forfærdes og forsage.

Da vi kom tilbage fra vor Vandring under Samtale om, at det dog maatte være værre at giøre saadanne Biergningsreiser i en By, hvor paa samme Tid Bomber og Kugler hvinede en om Ørene, mødte Schultzes Fuldmægtig os i Læderstræde med det Budskab, at trykkeriet nu var faldet ned i Bagporten, og følgelig alle Indgange og Udgange spærrede.

Vi skiltes da, og jeg drev, udentvivl temmelig hensigtløs, ned ad Læderstræde, og erindrer, at jeg her traf paa min Ven Lindgreen, som boede i en af Tværgaderne ned til Vimmelskaftet, og var i fuld Flytning, eller egenlig havde næsten udflyttet, saa jeg med ham forlod hans tomme Værelser, der snart skulde blive Luernes Bytte.

Det var nu silde, eller maaskee rettere tidlig paa følgende Dag; thi naturligviis ved en saadan Leilighed holder man ikke Regning med Tiden; men Skumring var det, da jeg, formodenlig ved at have fulgt Lindgreen paa hans Vei, uden at tænke derpaa, eller i mindste Maade drømme om, at i den Egn var nogen Fare, kom forbi Pollys Bolig, og blev nu til min store Forundring raabt an af hendes Moder, der stod frygtsom i Gadedøren, og lyttede til de ængstelige Raab fra det ikke langtbortliggende Fruetaarn, der truede med at fuldende den Ødelæggelse, som Nikolai Taarn saa græsselig havde udbredt. Man tilgive mig, som ingensteds elsker Pragt, og allermindst ved det hellige, der er mig alt for ærværdigt til, at jeg kan tilgive Menneskehaand at ville formaste sig, at tilføie noget, om jeg efter at have seet og kiendt den Elendighed, Nicolai Taarn med sit Fald bragte over tusinde og tusinde, efter at have 1795 tree fulde Døgn gruet for de Rædsler, Fruetaarn

truede med; efter inderlig og hiertelig at have velsignet den beskiærmende Haand, som den Gang afvendte disse, efter nu at have i 1807 været Vidne til det græsselige, da den, forrige Gang afvendte, Ødelæggelse kom ved fiendtlig Mordbrands Haand over det og os, og midt i al Ødelæggelsens Vederstyggelighed at have maattet erkiænde, at denne endda ikke nær var, hvad den saa lettelig kunde været, man tilgive mig – siger jeg – om jeg, uden at bøie Knæ for en gothisk Modesmag, om hvis Reenhed der muligt endda turde være adskilligt at sige, hiertelig glæder mig over hver saadan Brandleder jeg seer mindre i Kiøbenhavn, om jeg i denne Henseende ikke korser mig over Korset paa Fruetaarn, men betragter det som et Tegn, at Ild ikke mere skal udgaae herfra at fordærve den saa ofte hiemsøgte Stad.

Var det dem, som eenlige Fruentimmer, kiert i Frygtens og Farens Øieblikke, at see en Ven, og var det mig naturligviis usigelig kiært, at kunne her være til nogen Trøst og Tieneste, da kom det mig heller ikke lidet tilpas, efter at jeg ikke havde nydt nogen Vederqvægelse fra forrige Middag, og adskillige Timer i Rad at have været i uafladelig anspændt Virksomhed (thi efter den forunderlige – jeg tør gierne sige – vakkre Broderaand, der i denne Crisis viiste sig, blev man uden Omstændighed anmodet om Bistand af bekiændte, og ubekiændte, og ydede den villig og uden mindste Betænkning) at faae nogen Forfriskning, og især at kunne ombytte min snævre Kiole med en Nankins Frak, som jeg fra vor nylige Landreise havde endnu liggende der, og som til al denne Færsel kom mig vel tilpas.

Da det blev Dag, tog Frygten noget af, skiøndt vel Faren tog egenlig til; om denne Dag veed jeg midlertid mindre, da deels Alt for mig concentreerte sig om den ene Punkt, hvor Hovedopmærksomheden og Hovedvirksomheden samledes om det ulyksalige Frue Taarn, og man deels nu overalt begyndte at flytte; da jeg var glad ved at have Rosings ledige Værelser at tilbyde. Dog erindrer jeg, at jeg Løverdag Morgen var oppe hos Stadsphysikus

Mangors, som boede paa Nytorv, og hvor alt var udflyttet, undtagen det gamle Skiermbræts Theater, vi i Nyhavns Selskabet havde spilt paa, og som jeg nu her tillige med min Ven C.S. Mangor sagde Farvel, i det Øieblik, vi efterlod det, som et Offer til Vulkan.

Søndagen var jeg mere min egen Herre, da Rosings Værelse laae, i det mindste for Øieblikket, i Sikkerhed for Ilden; og erindrer jeg da, at jeg mødte min gamle Ven Schultz, der tog imod mig med de Ord: *nu er begge mine Gaarde brændte!* (han havde nemlig med sin Kone faaet en Bryggergaard, jeg troer i Farvegaden, som Ilden den Nat havde naaet). *Nu kan jeg spadsere.* Jeg tog nu min Vei ned ad Nørregade, for at see til Fruetaarn, som rigtignok nu var mig mindre frygteligt, da det ikke hang saa umiddelbar over et kiært Hoved. Her, omtrent ligeud for Bispegaarden, slog en Brandkarl, lokket ved min ringe Anseelse, en Klo i mig med disse Ord: »han skal, Den Onde ..., sprøjte, han er ikke for god til det.« Men han blev ganske forvirret i sine Concepter, da jeg meget koldsindig svarte ham: det har jeg jo heller aldrig sagt; og tog ganske trøstig fat. Jeg blev imidlertid snart afløst, og erindrede mig nu, at jeg paa Nørregade i een af de Gaarde, som Ilden fra Teglgaardstrædet af truede at falde i Ryggen, havde en Tante, den i sine karske Dage saa deilige Etatsraadinde Schiønning, som jeg i mangfoldige Aar ikke havde seet, men som en stor Deel af disse ved en smertelig Sygdom, Moderomhyggelighed for et sygt Barn havde paadraget hende, var sengeliggende, og som ved denne Leilighed maatte være i yderste Fare. Jeg gik da derop, blev modtaget, som en, der efter flere Aars Fraværelse kom, da han troede, at kunne være til Tieneste, og fandt hende, som et Menneske, der længe var kiændt med Smerte, og Lidelser, fattet og hengivet; men overbeviist, om, at der, hvis Ulykken kom paa, ingen Redning var for hende. Jeg, i hvis Natur det ligger, aldrig at mistvivle, om jeg end maaskee i visse Øieblikke ikke kan sige mig saa fri for at fortvivle,

drev da paa, at man skulde itide giøre Anstalter til at have Hospitalets Bærestol i Beredskab, om Faren skulde tage til, og gik videre. Jeg kom nu ind hos Justitsraad Heger – senere min Svigerfader – for at giøre mig fra hans deilige Hauge, der gik ud til Volden, kiændt med Ildens Gang og Magt. Det var første Gang, jeg var til hans, skiøndt jeg ofte havde været der i Huset hos Schønheyders, og eengang d. 1. Junii 1794, da jeg var oppe at indbyde disse til følgende Dag, havde paa Trappen talt med min nuværende Kone, der med sin skiønne Selvbevidstheds Utvungenhed, gik ud at give mig Underretning om min Vens, hendes paa Hospitalet liggende mellemste Broders Befindende. Nu var hun, hendes Moder og Søster for den overhængende Ildsvaade tyet ud til Blaagaard, Faderen og de to ældste Sønner traf jeg i Haugen, Faderen med den ham saa egne Sindsro, saa at han endog, da jeg spurgte, om de ikke vilde hugge Plankeværket ned, at det ikke skulde lede Ilden til et Bindingsværks Baghuus, med Føie mistroisk til min Handelag i saa Henseende, rakte mig ironisk smilende en Øxe til at begynde Arbeidet.

Efter at have her faaet nogen Vederqvægelse, gav jeg mig atter paa Vandring, og var det udentvivl nu, jeg mødte Kammerpræsidenten Grev Chr. Rewentlow, og i Forening med ham traadte i den Række, der fra Gaarden paa Hiørnet af Nørregade og gammel Torv, rakte Vand til en Sprøite, der fra Torvet af værgede dette Huus, som ogsaa blev reddet. Jeg nævner kun denne ubetydelige Omstændighed, til et Beviis paa det dannis Sindelag, hvormed enhver i disse Dage rakte Broderhaand, hvor det giordes fornødent, uden Forskiel paa Alder, Stand, Kaar, eller noget deslige, og uden at der da lagdes Mærke til Noget sligt. Det bæres mig saaledes for, at jeg ved den evindelige Vandrækning til at afvende Ilden fra Frue Kirke, en af Nætterne, var i Rad med vor nuværende Konge, og, udentvivl med flere høie Personer, uden at jeg ligevel i det Øieblik videre agtede herpaa, da man fandt ham allevegne, hvor Nøden var, og Hielpen behøvedes;

som da og Rawert i sin Bog om denne Ildebrand, navnligen har opgivet et andet Sted, hvor han tog virksom Andeel, nemlig ved Vandrækningen over Volden fra Fæstningsgraven til at betvinge Ilden i de lave og vandløse Bygninger langs Volden.

Jeg kom nu op igien til min sengeliggende Tante, og erfoer da, at Bæresengen var hentet, men at hun paa det bestemteste havde afslaaet at lade sig flytte deri, og med den Fasthed, som lang Lidelse giver, erklæret, at hun ikke vilde derfra, naar hun ikke kunne flyttes i sin Seng, en Ting, hvis Umulighed hendes Mand, paa Grund af den smalle Trappe, søgte at overtyde hende om, og hvorpaa hun med rolig Fatning vedblev at svare: »saa bliver jeg.« Da jeg ved mit uventede Komme var i særdeles Gunst hos hende, tyede man nu til mig at tale hende tilrette; men i det Sted gav jeg hende Medhold, erklærede, at, naar Huset dog skulde brænde, behøvede man ikke at giøre Complimenter med at kaste Rækværket ned for at faae Plads paa Trappen; overalt, sagde jeg, saasnart her er Fare, skal jeg være her, og gaaer ikke herfra; brænder De, skal jeg brænde med.« »*Naar saa er,* sagde hun, og rakte mig med usigelig Siælestyrke Haanden, *er jeg rolig.*« Om Gud vilde give mig Lykke til, hvad jeg, der ikke let troer noget umuligt for redelig Villie og fast Beslutning, her lovede, kan jeg ikke sige; men mit Ord vilde jeg holdet, det veed jeg; og den Glæde havde jeg, øiensynlig at erfare, hvorledes Uforsagthed og Sindsro kan meddele sig. Dog den Alvise havde sagt til Ildhavet: saavidt skal du komme, og ikke videre; Vi saae hinanden aldrig oftere, men mange Aar efter hine Rædselsdage har jeg havt den Glæde, af en hædret Frænde, hendes Søn, nuværende Hof- og Stadsrets-Assessor Schiønning at erfare, at den Dag, og dens Optrin endnu levede i deres Erindring, skiøndt de den Tid vare Børn, og at hun glemte mig den aldrig.

Jeg er ikke blind for, hvor let og mageligt et Spil, jeg her giver Døgnets *Gernvitz* – at jeg skal betegne en udansk Syge med et udansk Ord – ved en saa udførlig Fortælling af dette

Indhold; men jeg vilde troe at fortiene en skiønsom Eftertids Tak, hvis jeg torde haabe, her at have givet et nogenlunde tro Skyggerids af den Dannished, den Hielpelyst, uden Hensyn, hvem det gialdt, den Fatning og Taalmod hos dem, Fordærvelsen traf, der udmærkede Kiøbenhavns vakkre Indvaanere i en saa vidtstrakt, saa uventet overfaldende Ulykke, saavelsom den vedholdende utrættede Kamp imod Ødelæggelsen, endog da ingen menneskelig Haand troedes mere at kunne sætte den Grændse, da man havde Føie at antage, at Branden ikke vilde holde op, før der intet var mere at brænde. Jeg har i det Foregaaende med skyldig Erkiendtlighed nævnt, hvo der foregik os med Exemplet af utrættelig Selvopoffrelse; men jeg frygter ikke for at modsiges af dette ypperste Vidne, naar jeg siger, at Statens og Stadens første Borger her fandt sine Medborgre, naturligviis ikke uden al Undtagelse, sig værdige; at det Vidnesbyrd, den sandru N.E. Balle i sit Brev til den danske Tilskuer aflagde: »at vi i denne almindelige Nød* havde Aarsag at glæde os over mange vore Medborgeres Aarvaagenhed og Flid, at man overalt, ligesom han ved Bispegaarden, *saae Borger og Student, Sømand og Krigsmand uden*

---

* Det var især det frygtelige ved denne Ildebrand, at den uafladelig kom, som man siger ovenbukkende paa, hvor man ikke ventede den, saameget mere, som Slotsbranden, der saa ganske holdtes inden egne Grændser, var i frisk Minde. Saaledes mundes jeg, at jeg Løverdag Formiddag ved at gaae ned ad Nørregade, fandt min gamle Ven Amberg, der boede næst Hjørnet, i Begreb med at læsse paa en Vogn: »Flytter Du?« spurgte jeg. »Ja! sagde han leende: Naar alle Folk er gale, maa jeg jo ogsaa være det;« og at jeg var ligesaa overtydet, som han, at hans Huus var i ingen Fare, saalænge Frue Kirke var i Behold, derpaa har jeg det sikkre Beviis, at det ikke engang faldt mig ind at gaae op hos hans Naboer, mine nøieste Venner. Faa Timer efter laae begge Huse i Gruus; at hine mine Venner, isteden for at tilregne mig, ikke at have været hos dem i Farens Tid, med Velbehag havde forudseet, at jeg var, hvor jeg var, og hvor jeg efter deres Overbeviisning mere maatte være behov, tillader jeg mig at tilføie, at de skal see, jeg efter 32 Aar ikke har glemt det.

Forskiel paa Rang og Stand, i fuld Virksomhed og Anspændelse, og at det virkelig var, som han udtrykker sig, *disses trofaste Møie, Gud velsignede, at saa betydelig en Deel af Staden blev ligesom udrevet fra Ildens Vold.«*

Det Vidnesbyrd, jeg har givet mig selv, at have medvirket uforsagt og utrættet, trøster jeg mig til, af mangen levende, og ikke end ved denne Leilighed at faae bekræftet; det er mig fra Barndoms Aar dybt indpræget,

At aldrig frygte, hvor det er tilladt at vove.

Jeg indrømmer midlertid gierne, at dersom jeg ikke frygter Fare, da har det tildeels sin Grund deri, at jeg lidet kiænder den, og ofte først, efter den er overstaaet, erfarer, hvad og hvor stor den kan have været; men jeg vover at føie til, at ligesom denne Betragtning ved slige Leiligheder ikke er, hvad der just sysselsætter mig, saaledes har Kundskaben derom, hvor jeg endogsaa har havt den, aldrig formaaet at overdøve i mit Hierte, hvad Pligtens og Ærens Stemme bød; ja endog ikke, hvad visse i det tydske Universitetsliv opelskede Ideer, stundom kan have fristet mig til at tage derfor.

Søndagaften kom jeg endelig til mit Bakkehuus, og fandt her Steenstrups, der, paa et Par flygtige under Flytningen mellem ham og mig vexlede Ord, havde taget et Par af mine Værelser i Besiddelse, hvor de med yderste Velvillie vare hiulpne tilrette af min Vertinde, den eiegode Madam Orm. Efterat have bedet dem hiertelig Velkommen, vilde jeg nu udhvile mig efter halvtredie Dages uafladelig Færsel og Uro; men dertil var Blodet i formeget Kaag; jeg vaagnede henved Daggry, og bogstavelig, som i Tilskueren er fortalt – da mit Øie faldt paa Staden, og især paa Fruetaarn, der laae ligefor Vinduet, syntes det mig, ved Morgenrøden, der faldt paa den Røgsky, der hang udspændt over Kiøbenhavn, som en Luehvirvel omslyngede det Hele, og i Særdeleshed Kirken og Taarnet; jeg fløi da op af sengen, i mine Klæder,

og ind ad Byen, indtil jeg af den ved Frihedsstøtten staaende Skildvagt erfarede, at denne Nat havde været rolig, og Ilden var bleven i deres Magt, da jeg trøstig og glad ilte hiem, og lagde mig atter til Hvile.

Forlovelse og bryllup

Afsnittet om forlovelsestiden er stærkt præget af at være skrevet efter Kamma Rahbeks død.

Rahbek har tidligere i erindringerne givet en lille skildring af, hvorledes selve forlovelsen fandt sted den 6. januar 1797. Han havde da allerede et stykke tid været klar over sin kærlighed til Kamma Heger, men grundet økonomiske bekymringer indtaget en passiv holdning.

Den 6. januar var han imidlertid, som ofte før, på besøg i det hegerske hjem. Ved afskeden hjalp Kamma ham frakken på, og spontant udbrød han »tak, min gode Pige«. Flov over sit udbrud undskyldte han, men Kamma svarede »det maae De gerne sige«. Uvilkårligt sagde Rahbek så »Maa jeg da ogsaa sige kiære, gode Pige?« Tilladelsen blev givet og forlovelsen bragt i stand.

Ungkarlen Rahbek var endelig kommet i havn 36 år gammel.

Den lille yndefulde forlovelsesscene tyder imidlertid på, at det var Kamma Heger, der var den udfarende kraft i dette spil. Havde hun mon ikke for længst bestemt, at hun ville giftes med netop ham?

Rahbek var ingen skønhed, men han havde menneskelige kvaliteter af den slags, Kamma Heger påskønnede. Han var ærlig, trofast, frisindet, begavet, usnobbet og lidt sentimental. At han også var sjusket i pengesager og bohemeagtig i sin levevis, tilgav hun ham gerne. Sådanne småting talte ikke med på hendes regnebræt.

Til trods for, at både Kamma Heger og Rahbek var imod forlovelser, specielt lange forlovelser, gik der dog 1½ år, før de den

31. august 1798 blev viet i Frederiksberg Kirke. Det var til dels Rahbeks økonomiske forhold, der var skyld i dette, men også det faktum, at 1½ år dengang var en kort forlovelsestid.

Inge Nørballe

fra Erindringer af mit Liv, femte Deel

Fordums Leveaar

Le souvenir, bien celeste,
Ombre des biens, qu'on n'a plus,
Est encore un plaisir, qui reste
Après ceux, qu'on a perdus.

Segur

Man vil allene i det foregaaende have seet, at min Cammas og mine første Forbindelsesdage vare saare langt fra at være, enten af det tomme Modelivs Etiqvetteparader, hvor man giennem Bekiendte, og Halvbekiendte, og Ubekiendte, ved Visiter og Contravisiter, Dineer og Soupeer, maa løbe Præsentations-Spidsrod, eller af Romanskildringernes Drømmedage, henlevede ene hos, med, og for hinanden. At den *danske Tilskuer* ikke let vilde underkaste sig det første, derfor havde man i hans mangeaarige Yttringer Syn for Sagn, og at den Pige, der vilde søgt eller fundet Glæde eller Nydelse i Sligt, neppe havde enten vundet, eller valgt ham, tør man vel antage for ligesaa afgiort. Om jeg virkelig i min Cammas Øine vilde vundet, hvis det havde været mig muligt, at løsrive mig fra det travle Arbeidsliv, der især paa den Tid var min Lod, tør jeg ligeledes efter Alt, hvad jeg før og siden har kiendt til hende, med Føie – endnu noget mere end kalde i Tvivl. Tvertimod veed jeg, at just denne min uforetrødne Arbeidsomhed, som hun alt fra sine Brødre tidlig havde lært at kiende, havde til alle Tider været min særdeles Anbefaling hos hende, ligesom den og indtil hendes allersidste Dage vedblev hos hende at beholde sin Priis, og det endog, naar hun utilfreds med de Vilkaar, jeg stundom arbejdede paa, med mig fandt Arbeidets

eneste Løn i det, at jeg havde at arbeide. Men om jeg endog vilde have nydt min Kierligheds Hvedebrødsdage i sværmende Ørkesløshed, det stod ikke til mig. Jeg havde Minerva, Tilskueren, og Scultzes Avis at udgive, en Times Forelæsning daglig at holde, mine Forretninger hos Hertugen af Augustenborg, især som den eiegode gamle Trants Medhjelp i Universitetscommissionens Secretariat, at besørge, og dertil endnu forskiellige udenoms, deels Brød- deels Pligt-Arbeider, at tage vare, som ikke let tillod mig, førend ofte temmelig langt ud paa Aftenen, at nyde nogle Timer hos min Cammas, der endog ovenikiøbet ved den daværende tidlige Portlukning bleve saa knap tilskaarne, at jeg mere end eengang maatte betjene mig af en, ved den nølevorne Sveistrup opdaget Snigvei paa Isen over Stadsgraven og Pallisaderne, der under Kiøbenhavns lange daværende Fredsdvale blev anseet for mere snorrig og umagelig, end utilladelig, og som, jeg godt kan erindre, jeg af andre mine Bekiendte havde hørt omtale, og det endog af *Damer*, ikke blot som practicabel, men som prøvet adskillige Aar inden, det randt mig i Tanke, at jeg nogensinde skulde kunne komme til at giøre Brug deraf.

Hvor aldeles Camma og jeg holdt os frie for, hvad man, efter den lunefulde Theatermaler P. Cramers af Tode bevarede og den Tid i min Kreds meget gangbare Udtryk, da kaldte *Tvangens Snørliv og Firremirrevæsen*, tør den liden Omstændighed beevidne, at vi saa aldeles ingen *Fæstensgaver* – som man og ovenfor har seet Tilskueren spøge med – forærede hinanden, at vi ikke engang bar eller havde Fæstensring, nogen af os, hvilket endog, skiøndt som i Spøg, dog udentvivl ikke uden formeente Stemmeberettigedes hemmelige Indflydelse, underhaanden, skiøndt forgiæves, blev mig bundet paa Hierte, i Anledning af, at jeg havde foræret Camma et Exemplar af min Yndlingsdigter Florians Værker i tolv Bind, der blev som Grundstenen til hendes senere Bogskat, der var hendes Øiesteen, som den nu er min. Herhos maa jeg endnu tilføie den Mærkelighed, at de Fæstensringe, vi den

Tid, som en Ceremonie, ikke vilde lade os paasnakke, anlagde vi efter mange Aars kierlige og trofaste Samliv paa vor tredive Aars Bryllupsfest, den 31 August 1828, med dyb Taknemmelighed til den Algode, og hiertelig Erkiendelse af, hvad vi dette lange Tidsrum igiennem i hinanden havde besiddet. Hendes fulgte hende, ak alt for snart! i Graven, min væder jeg daglig med mine Taarer, og tilstaaer jeg, at jeg lidet eller intet timelig Eiendom besidder, som det vilde være mig smerteligere at berøves. Mellem min Kones Papirer, som det er mig sand Qvægelse, at omgive mig med, har jeg fundet et Kortblad, formodentlig fra vor Trolovelses første Dag, med følgende Nytaarsønske:

Til min inderlig elskede *K.M.*
Bliv kiære Pige! bliv saa lykkelig,
Som Tanken tænke kan, som ingen Ord udtrykke;
Dog dette Ønske er i Grunden kun for mig;
Thi kierlig bandt du jo til min din hele Lykke;
Gid denne Ømhed jeg da stedse blive værd,
Og til vor sidste Dag, som nu, dig kiær!
evig din
Rahbek
Nytaaret 1797.

I det jeg med Taare afskriver disse Linier, og spørger mig selv, hvorvidt de ere gaaede i Opfyldelse? maa jeg da end tilstaae mig selv, at de første fire Linier ikke efter Ønske, maaskee jeg endog maa sige, efter Forhaabning, opfyldtes, og det just fordi

Hun kierlig bandt til min sin hele Lykke.

og altsaa med sit hulde, varme, store Hiertes hele Inderlighed deelte saare mange mine Sorger, Krænkelser, Ubehageligheder, og Fortrædeligheder, deelte dem endog da, naar hendes retvise Aand ikke altid fandt dem uforskyldte, eller idetmindste uforanledigede; i det jeg end ikke med fuld Fortrøstning og for enhver Tidspunkt i vort Samliv vover ubetinget at tilegne mig den føl-

gende Linie, o! da har jeg hendes gientagne, egenhændige, uskatteerlige Vidnesbyrd for, at den sidste ikke blot i fuldeste Maade sandedes, men at jeg endog Aar for Aar, jeg kunde næsten sige, Dag for Dag, var, og blev hende kierere, end nogensinde. Gud signe hende derfor!

Jeg har i det foregaaende mellem dem, der tog en sand Broder- og Søster-deel i vor Lykke nævnet vore vennehulde Guldbergs. Fra ham har jeg mellem min Cammas Papirer fundet nedenstaaende, saavidt jeg veed ingensteds aftrykte – Jambernes elskelige Idylliker værdige – Linier, sendte hende den næstfølgende trettende Februar, med nogle af denne Floras Yndlingssøn selv fremelskede Hyacinther:

»Den første Hyacinth, der bryder ud,
»Skal – sagde jeg i Spirens første Dage –
»Frembæres Vennens hulde Brud,
»Og Vaarens første Søn hun blid modtage.«
O! trefold Værd min lille Gave faaer,
Og skiøndt den visnet døer, De den vil ynde,
Fordi den alt i Deres Elskovs Vaar
Tør Dem fra Rahbeks Ven forkynde,
At i den Qvindedyd, der pryder Dem,
Det stille Uskyldssmil i Deres Øie,
Der kalder Trøstens Himmeldrømme frem,
Og standser Taarer, Klager, Sorg og Møie,
De Blomster spire, hvormed Deres Haand
Hans Fremtids Bane skal beklæde;
Snart aabnes Roserne i Hymens Baand,
Og da *De* mindes denne Blomst med Glæde.

Sandere Naivitet kunde min nyfødte Lykke umulig stilles; til Punkt og Prikke har jeg seet den opfyldes, og vedblive at opfyldes, indtil Døden drog sit uigiennemtrængelige Forhæng for

Det stille Uskyldssmil i hendes Øie

og den Haand isnede, der fulde to og tredive Aar beklædte min Bane med Blomster,

Ak, der visned alle, da hun døde.

Mellem de Pligtarbeider, der ikke hørte til Brødarbeiderne, og som derfor laae, og endnu bestandig især ligge mig paa Hierte, seer jeg af min Brevvexling med min Kiæreste – hvilket Navn, saameget jeg dengang i Spøg indvendte derimod, fulde to og tredive Aar have hiemlet mig den allerustridigste Ret til at bruge – var en Tale, jeg i Drejers Klub i Anledning af Kongens Geburtsdag skulde holde, som jeg imidlertid maa antage ikke at kunne være holdt, i det mindste ikke da den skulde, og som hverken i mine Papirer findes mindste Spor eller Levning deraf, og heller ikke er optaget i Minerva, der dog ellers just i den Periode – efter et senere gangbart, nyerupsk Udtryk – *laborerede af Taler*. At den maa have været skreven, uagtet jeg ved en, tidligere berørt Upasselighed hindredes, i det mindste til den bestemte Tid, at holde den, seer jeg af følgende Ord i en Sæddel af 3die Febr. til hende, med hvem i disse Upasseligheds Dage min Brevvexling var overmaade levende: »Jeg vil altsaa begynde med at sige dig, at jeg i Dag, saavidt det er mig tilladt at forstaae mig paa sligt, troer at befinde mig ret vel paa Legeme og Siel; at min Stemme vel endnu ikke er saa stærk, som M....rs, eller saa melodisk, som Dyveke Schmidts; men at den dog altid er saadan, at jeg haaber, Drejers Klub i Morgen Aften skal kunne komme efter, *at jeg har talt,* om de just ikke saalige skulde faae at vide, *hvad jeg har talt*. Hvad i øvrigt Br. Lund, naar han i Formiddag kommer ud til mig, behager at foretage med mit syndige Legeme, hvorover han endnu i Dag, men ikke et Øieblik længere, har fuld Raadighed, indseer du selv, jeg endnu ikke kan give dig Underretning om.«

»I Gaar Formiddags var jeg tilmode, som en Patient bør være, svedte og sov, og tænkte aldeles intet. I Gaar Eftermiddags var

jeg i god Stand, og begyndt at tænke; og siden den Tid har jeg tænkt saa meget paa – hvorpaa mener du vel? paa dig, min gode, kiere, inderlig elskede Pige! paa vore nærværende, og vore kommende Dage, paa hine mørke henrundne Tider; de tree Dage, jeg har tilbragt fra dig, tilbringer jeg derfor ikke uden dig.«

Her afbrydes dette Brev, der var bebudet at blive 4 Sider, pludseligen paa den første halve, og har jeg fuld Føie at troe, da det ligefuldt, skiøndt uden Udskrift og Underskrift, er kommet hende tilhænde, at det blev afbrudt ved det S. 33 omtalte Besøg af hende og hendes Moder, hvis vittige, mig uforglemmelige, Anvendelse af en da til Mundheld bleven Bogtitel i en mig ikke mindre uforglemmelig Anledning udentvivl ved denne Leilighed forefaldt, og maaskee var i det mindste en Biaarsag til selve Besøget.

At imidlertid min Forventning og mit Forsæt ikke gik i Opfyldelse, vil sees af Brevvexlingens Fortsættelse, følgende Dag:

Hilsen og inderlig Kiærlighed! 4. Febr. 1797.

»Her sidder jeg da, efter din allerhøieste Befaling, og sælger Hovedkiød, medens de Andre løbe Benene af sig fra Concerten op i Klubben for at høre paa den Tale, jeg *ikke* holder. Noget efter du var kiørt bragte – Sveistrup – mig et Brev fra Collet, et ganske velsignet Brev, som jeg vel giør bedst i, at hoslægge, da min Correspondence interesserer dig, naar den er af det Slags, og som, hvis det var kommet før, vilde have givet Lunds Myndighed og din Indflydelse lidt at giøre for at holde mig derfra. Midlertid er det mig dog kiert, jeg sidder her nu. Det kunde maaskee have bekommet mig ilde; idetmindste havde *du* ængstet dig, og derfor kunde mig ingen Erstatning gives.«

Det giør mig særdeles ondt, ikke hos dette Brev, der i øvrigt heller ikke er sluttet, men uden Udskrift, og Underskrift, at have fundet min ædle og trofaste Collets ovenomtalte Skrivelse, som det vilde være mig usigelig kiert, mellem hendes endnu ugiennemseete Papirer at opdage, da jeg fra hans mig saa kiere Haand,

nogle faa Linier i min *liden* Stambog undtagne, intet har; men det er vel rimeligt, at jeg har faaet den tilbage, og at den, ved de mangehaande Forstyrrelser, mine Papirer have været underkastede, er gaaet tilgrunde.

Dog jeg glemmer, det er *Erindringer*, jeg har at skrive, og egenlig mine daværende Privatforhold, jeg havde at omtale. Jeg troede det midlertid ikke utidigt at fremlægge Beviis, hvorledes jeg da, inden den paafølgende, ved Birkners Mesterværk foranledigede, Crisis, tænkte, og talte, og maa lægge til, at det giør mig saameget mere Ondt, at intet af min til 28 og 29 Januar bestemte Tale findes, som jeg, hvad den endog kan have havt til Æmne eller Indhold, hvorom jeg ikke har fierneste Forestilling, er tilfulde overbeviist, den Dag i Dag, at kunne med uforandret Overtydning her have afskrevet og underskrevet hvert Ord, deri kan have staaet.

At i øvrigt den Upasselighed, som hindrede mig at holde denne Tale, endnu varede nogen Tid, seer jeg af en Sæddel fra mig til min Camma af 7 Februar, hvori jeg vel mælder hende, at jeg befinder mig: *on ne peut pas mieux*, men dog tilføier, at jeg gaaer hen at tage Mixtur, og raader hende at giøre ligesaa, eller og komme sig uden dette, thi komme sig snarligen maatte hun; saa at hun ogsaa paa samme Tid maa have befundet sig ilde, men dog neppe af Betydenhed, som jeg seer saavel af Tonen i denne Sæddel, som i den de samme Dage skrevne Tilskuer, indeholdende et spøgefuldt Brev fra *Gudinden Keedsomhed*.

Af ovennævnte Brevvexling seer jeg og, at jeg – formodentlig i Følge min Upasselighed – var bange for ikke at blive færdig til Paaske med Forelæsningen over Niels Ebbesen, som jeg Mandag og Løverdag læste over fra 3 til 4, i hvilken Anledning jeg gierne vilde skuppe en Middagsindbydelse hos en af Familiens Matadorer fra mig, saameget mere, som jeg, da jeg skrev Schultzes Posttidende, om Mandagen var en Slave af Avisernes

Komme. Vel hialp tjenstfærdige Sveistrup mig gierne i dette Arbeide; men med al hans Kyndighed og Dygtighed, strøg han det enten altfor meget over med en Harefod, eller vel igien – mig ubevidst – lod Underarbeidere giøre det for sig, og erindrer jeg mig blandt andet, at P.A. Heiberg, som var bleven stødt over, at jeg havde, sandelig ikke i det Onde, spøgt med, at han i et Avertissement for en da her værende Franskmand Pierre, der gav, om jeg mindes ret, optiske Forestillinger, havde for ikke at komme i Vrøvl med Adresseavisens smaalige Cryptocensur, oversat *Citoyen Pierre*, ved *Undertegnede*, advarede mig om, at han til Giengield kunde opvarte mig med: en Eskadre, der – i Postavisen – var løbet ud *til Kreuzen*, isteden for *paa Krydstogt*; hvilket vel maatte lære mig, for Fremtiden at giøre mit Arbeid selv, saameget mere, som man kan have mere end nok i de Bommerter, der, al Flid og Opmærksomhed uagtet, i den Galop, hvormed et saadant Blad maa excerperes, redigeres, og corrigeres, ere uundgaaelige. At jeg, – der overalt min hele Levetid har været en høist maadelig Correcteur, især af, hvad jeg selv har skrevet, og som jeg gierne veed saa godt udenad, at jeg i Correcturarket læser, hvad der skulde staae, isteden for det, der staaer, hvorfor ogsaa Kierulf, ved at anmælde de første Hæfter af Minerva, saa alvorlig tilraabte mig, *Corrige sodes!* at jeg fandt mig beføiet, at afgive Correcturen af de følgende – just ved hint Arbeide vel har været det mere end nogensinde, er saameget mere rimeligt, da jeg, efterhaanden som den milde Aarstid nærmede sig, hastede at slippe derfra, for at komme ud at spadsere med min Camma.

Disse Aftenvandringer, som jeg hyppig i vor Brevvexling finder omtalte, især naar noget tegnede til at ville komme i Veien for denne vor Yndlingsnydelse, vare, aldeles efter min gamle Skik, ikke blot een Dag, som den anden, men tillige, hvad man paa Fredensborg kaldte, at jeg gik *rundt*, i det jeg nemlig ikke elsker at gaae *samme* Vei tilbage. Vi gik saaledes stedse ud af

Vesterport ned ad Farimagsveien, den deilige Sti langs Søerne, som, jeg seer, man i Bladene senere, neppe i en saa paradisisk Betydning, som vi kunde, givet den dette Navn, har kaldt *Kiærligheds-Stien*, og da ind igien, gierne ved Aftenrødens hulde Skiær, ad Nørreport, som var tæt ved hendes Hiem. Vist nok seer jeg af vor Brevvexling, at alt da hendes Helbred var forofte, om ikke maadelig, dog mislig, hvad da paa hendes Sindsstemning naturligviis ogsaa havde sin Indflydelse, hvorover hun i sine saa usigelig kierlige Breve til mig næsten uafladelig klager; men ogsaa her sandede sig den gamle prøvede Erfaringssætning: sand Kierlighed overvinder Alt; og gav hun mig fuld Føie til, idelig og idelig i mine Breve, at hiemsøge hende med min *Tak for hver glad Time, hvert lykkeligt Øieblik, hun giorde mig, fordi hendes milde Aande havde bortviftet enhver af de sorte Skyer, der hang over mig, fordi hun – min hele Scepticismus tiltrods – realiserede, hvad man saa ofte havde sagt om mig, at jeg var født til Glæde; og* – føiede jeg med Sandhed til: *gode Pige! tro, at dertil ikke hørte saalidet.*

Ligesom jeg af de i Minerva leverede Brudstykker fra hine Forelæsninger, hvoraf rigtig nok efter langt Mellemrum Slutningen først kom i sidste Fierdingaar af 1800, veed, at jeg maa have læst dem tilende, har jeg og Føie at antage, at dette er skeet i vedbørlig Tid, da jeg af ovenomtalte Brevvexling seer, at jeg i den stille Uge efter fordums mangeaarig Skik giorde en Reise ud til mit kiære Fredensborg, at besøge mine trofaste og ædle Venner, Recke og hans Kone. Da man i Anledning af de foregaaende Bind, skrevne paa èn langt anden Tid, og i langt anden Aand, har erindret, at de havde maaskee den bedste Deel af deres Friskhed fra de deri indrykkede Breve, mine og Andres, har jeg ikke kunnet nægte mig til Opfriskning af nærværende, som saa høilig torde trænge dertil, at afskrive de to mellem min Camma og mig under denne korte Fraværelse vexlede Breve, med nogle faa

enkelte Udeladelser, der skyldtes Personer, som jeg tør have omtalt efter min daværende Mening og Følelse, og altsaa maaskee tildeels ubillig, eller i det mindste urigtig.

Fredensborg den 14 April 1797.

»Jeg vil efter Løfte skrive Dig nogle Ord til, kiære elskede Pige! skiøndt jeg frygter, at Tiden ikke tilstæder mig at skrive saameget, som mit Hierte krævede.

At min Reise herud, til et Sted, hvor min Skiæbnes Tærning saa ofte er bleven kastet, ad en Vei, hvor saamange Erindringer, glædelige og veemodige, hang ved hver Gienstand, hvorpaa mit Øie hæftede, Erindringer om de tyve Aar, jeg har hængt herved, Erindringer om den, jeg i senere Aar ofte reiste Veien med og for, Erindringer om alle de feilslagne Drømme, hvormed jeg saa ofte havde ilet herud, at – siger jeg – min Stemning ved alt dette var forunderlig, hvorvel jeg – siden jeg ikke reiste ene – ikke kunde overlade mig til den, ofte grændsende til Tungsind, det vil du, elskede Pige! ikke antage for nogen Brøde mod den Troskab, mit Hierte helliger dig. Kiære gode Pige! alle disse Erindringer knytte mig, om muligt, endnu fastede til dig; din Sandruhed og Trofasthed bliver mig dobbelt følelig og dyrebar. Nei! om det endog stod til mig at glemme, hvad der er forbi, vilde jeg ligesaalidt dette, som jeg vilde ændre det. Vel mindes jeg endnu den Tid, da jeg drømte, Alle vare, som min K.M., fordi alle borde være det; en ikke blid Erfaring lærte mig Andet; men samme Erfaring har jeg at takke, at jeg da nu kan forstaae, og føle, hvad jeg har i hende.

Da jeg kom herud, blev jeg med vante Venskab modtaget af den fortræffelige Fru Recke, en af mine sande Veninder, som aldrig har vaklet, eller svigtet; hun sagde mig, hun ikke havde ventet at see mig nu; men jeg forklarede hende, at hun, som saa ofte havde seet og deelt min Sorg, havde billig Adkomst til, ogsaa nu at see min Glæde. Baade hun og han meente, Du kunde vel kommet ud med,og begge yttrede, at Du vel kunde giøre det i Sommer, men fattede dog, at det maaskee ikke vel gik an, skiøndt vi ligeledes bleve enige om, at Du engang maatte og skulde kiænde Din Rahbeks redelige og mangeaarige Venner.

Jeg har siden, saavel i Aftes, som i Morges, snakket en heel Deel

med Fru Recke, ogsaa om Dig, skiøndt sagtens og en Deel om H..n med Tilbehør. Vist nok vilde jeg, at Du engang skulde komme herud, og tage Profanationen fra adskillige mine ældre Dages Yndlingssteder, over hvilke nu *ureelle Erindringer* svæve. O, kiære, kiære, Pige! maaskee har jeg ingensteds, ingentid følt saa levende, som *nu*, og *her*, Alt, hvad jeg har i Dig, Alt hvad jeg skylder Dig. I det halve aar, jeg ikke har været paa Fredensborg, fra Octobers Begyndelse til nu, er foregaaet en Forandring fra Mørket til Lyset, og det er dig, min gode Genius, som sagde til dette Chaos: *vorde Lys! og der blev Lys*. Gode, gode Pige! maatte mange, mange Dages Trofasthed, og Hengivenhed, og af Gud velsignet Stræben for Dit Held, lønne Dig! Havde nogen sagt mig i Fior ved denne Tid: at Alt dette skulde skee! at jeg saaledes skulde tabe ..; at jeg skulde røves *hin* sidste Støtte, jeg havde tilbage; at jeg skulde overvindes af *den* Indflydelse, og endda blive lykkelig! Graven eller Stranden vilde da blevet mig den eneste Opløsning for denne Gaade, o! som nu Dit hulde ømme Hierte har ganske anderledes forklaret mig.

Mit Bud er der, og jeg maa slutte! lev vel, elskede, elskede Pige! hils Fader og Moder, og Citoyen Pierre, og Christiane, og hvem Du ellers af vore skulde see. Du giorde saare vel, hvis Du kunde see ind til min Moder; men skulde hun f.Ex. være ude, og Du var forlegen med Din Aften, vilde jeg være saare glad, om Du skiænkede vor Mad. Rosing den. Jeg har ikke sagt Dig endnu, at jeg i Overgaars Aftes først saae det Brev, Du havde skrevet hende til Baldagen; Tak, inderlig Tak for det, som for Alt, hvad der kommer fra Dit velsignede Hierte. Jeg maa slutte; det er dumt at skrive til Dig med et Postbud ved Siden.

Hilsen og inderlig Kiærlighed,
Rahbek.

Du kunde gienskrive mig et Par Ord, hvis de enten kom endnu inden Aften til Schultz, eller Løverdag Morgen inden Kl. 8 paa Helsingørs Posthuus med Udskrift: *til Prof. Rahbek i Hirschholm*. Søndag Eftermiddag tager jeg herfra, og er hos Dig om Aftenen.«

At hun, og det ufortøvet, opfyldte mit Ønske, og hvorledes, sees af hendes følgende Svar, skrevet samme Datum:

Kiøbenhavn den 14 April.

Tusind Tak, kiære velsignede Rahbek – for Dit ypperlige Brev, Tak for de mange nye Beviser paa Ømhed og Godhed for mig. Gid – det er mit inderligste Ønske – jeg maatte fortiene at være elsket, og saadan elsket, som jeg er det af *Dig*. Dersom Du i dette Øieblik kunde see, hvad der foregik i mit Hierte, see enhver Følelse, som Dit kiære Brev har foraarsaget mig, da vilde Du – det er jeg sikker paa – dog i det mindste overtydes om, at jeg ikke uskiønsom modtager nogen Godhed fra Dig, og at jeg hvert Øieblik i mit Liv bedre erkiænder, hvad jeg har i Dig. Ja, gode, inderlig kiære Rahbek! jeg veed, og jeg føler tilfulde, hvad jeg har i Dig, maatte kun mit ærlige Ønske blive opfyldt, at see Dig saa lykkelig, som Du er det værd. Dog det vilde være forvovent af mig, hvis jeg vilde haabe, at Du altid kunde og skulde være glad, at aldrig Erindringen om svundne Dage skulde vække ubehagelige Følelser hos Dig. Nei! det tør jeg, saa gierne jeg vilde det, ikke haabe; men at min Kiærlighed til Dig stedse maa formaae, at forsøde hvert Marters-Øieblik; at den Tanke, at dog eet Menneske kiænder Dit hele Værd, og skiønner derpaa, maa give Dit Hierte nogen Erstatning for, saa ofte at være miskiændt; dette Ønske kan jeg ikke holde tilbage, og Du vil sikkert tilgive mig, hvis det skulde være ubeskeedent.

Men jeg glemmer, at jeg bliver lang, fordi jeg har saa uendelig meget at sige Dig, og fordi jeg i dette Øieblik er saa skikket dertil; dog Du vil vel – i Følge Din sædvanlige Godhed – tilgive mig min Vidtløftighed.

Det glæder mig usigelig, at Dine gode Venner derude ogsaa interessere sig for mig; tro mig – gode Rahbek! – at alt sligt glæder mig dobbelt, fordi Du er Grunden dertil. Du maa endelig takke den gode Fru Recke fra mig, fordi hun kunde falde paa, at ville have mig ud til sig.

Du maa for Alting ikke blive vred paa mig, fordi jeg ikke efter Løfte har seet til Din Moder; men jeg har ikke befundet mig ret vel i disse Dage, saa jeg af lutter Forsigtighed har besluttet at holde mig inde. Du maa for Alting ikke troe, at jeg er syg; thi det er jeg i Sandhed ikke, og jeg kan paa Tro og Love forsikkre Dig om, at det er af ingen Betydenhed, hvad jeg feiler, som Du da endelig paa

Søndag med egne Øine kan blive overbeviist om; og jeg havde heller ikke sagt Dig et Ord herom, hvis Du ikke i Dit Brev havde gientaget, at Du ønskede, jeg skulde gaae hen til Din Moder, og jeg saa nødig vilde, Du skulde troe, jeg uden Aarsag lod være at efterkomme Dine Ønsker.

Jeg er i Dag ene hiemme hos Fader, og agter, naar han gaaer op at arbeide, at fordrive min Tid med at læse Dit velsignede Brev; rigtig nok har det allerede kostet, og vil fremdeles, koste mig Taarer, men det er dog kiere Taarer, der ingenlunde ere mig ubehagelige. Tak endnu engang for det Brev.

Fader hilser Dig kierligt, og Moder – skiøndt hun ikke er hiemme – kan jeg dog alligevel hilse Dig fra; thi jeg veed, at det fornøier hende, at blive erindret hos Dig.

Det bliver nu mørkt, saa jeg ikke kan see, at skrive længer, og det vilde være *ureelt* at tænde Lys for at plage Dig med et langt keedsommeligt Brev. Altsaa, gode kiære Rahbek! vil jeg blot ønske, at Du maa leve vel, til vi sees, og tænk imellem paa

Din uforanderlig hengivne
K.M.

Hils, hvem Du troer, det ikke er ukiært.«

P.A. Heibergs afrejse den 7. februar 1800

Digteren P.A. Heiberg, dennes hustru Thomasine og familien Rahbek var nære venner.

Derfor fulgte Kamma og Rahbek også den retssag, der verserede mod Heiberg i hele 1799, med den største ængstelse.

Begge var de klar over, at Heibergs sag stod dårligt, uden de dog havde forudset en så knusende dom som landsforvisning.

Rahbek og Heiberg kendte hinanden helt tilbage fra studentertiden, hvor de sammen læste til Store Filologicum. Siden skiltes deres veje. Heiberg var soldat i Sverige, senere student i Upsala og dernæst bosat i Bergen. Imidlertid blev venskabet genoptaget, da han vendte hjem i 1780erne og bosatte sig i København. Det var gæringstid blandt de intellektuelle i disse år. Malte Bruun, Heiberg og Rahbek var glødende frihedselskere. De 2 første var rabiate, Rahbek mere forsigtig i udtalelserne mod enevælden og for demokrati.

Heiberg blev stedse dristigere i sine skriverier, og da pressefriheden samtidig stækkedes, modtog han talrige bøder for sine udfordrende klubviser, f.eks. »Indtoget«, der indbragte ham en klækkelig bøde. I denne vise forekommer: »Ordner hænger man på idioter«. Helt galt gik det, da han offentliggjorde de polemiske småskrifter »Politisk dispache« og »Sproggranskning« med grove angreb på staten og enevælden.

Heiberg førte selv sit forsvar i denne hans sidste retssag, og havde hele København med sig. Det var altså en martyr Rahbekkerne ledsagede på den sidste køretur hin bevægede aften i februar 1800. Heiberg kom aldrig hjem fra udlandet, men vedligeholdt

venskabet med Bakkehuset, så længe Rahbekkerne levede. I årene 1802-04 boede sønnen Johan Ludvig på Bakkehuset, fordi faderen ønskede ham fjernet fra den »troløse« moder, der havde ladet sig skille for at gifte sig med den svenske adelsmand C.F. Gyllembourg.

Inge Nørballe

fra Erindringer af mit Liv, femte Deel

Sin sidste Aften ønskede Heiberg at tilbringe med dem, det smertede ham meest at skulle forlade; mellem disse var min Kone og jeg; da vi midlertid var ved vor udenbyes Bolig i den Nødvendighed, at afslaae alle kiøbenhavnske Aftenindbydelser, for ikke at have evindeligt Vrøvl med Hyrekudske, der ved disse Langveistoure altid vilde skrive os for, hvad Tid vi skulde bryde op, at de betimelig kunde komme hiem til deres daglige Kunder, skrev Heiberg mig en Sæddel – som desværre, saa fuldstændig jeg end har vor øvrige Brevvexling, er mig forkommen – hvori han lod mig vide, at vi beqvemmelig kunde kiøre ud med ham i den Kareth, der skulde bringe ham til Slotskroen, hvor en Ven, der havde tilbudet sig at følge ham til Beltet, ventede ham med sin Eqvipage, og tog da min Kone og jeg med tak mod dette Tilbud, for at kunne have ham saameget længere, saa godt, som til Allersidst, og for os selv, og faldt os ikke mindste Betænkelighed ind derved, ligesom og dette Tilbud fra Heibergs Side er mig det allerubedrageligste Vidnesbyrd, at han ikke havde mindste Forestilling om Muligheden af det paafulgte Opløb, da der sikkerlig var faa Mennesker i Verden, han nødigere vilde udsat for allerringeste Ubehagelighed, end min Kone, og det især, naar det ydermere skeede for hans Skyld.

Ved selve Aftenen vil jeg ikke opholde mig, saa levende den endog staaer mig i Minde; Alt, Heiberg selv ene undtagen, var forstemt, forknyttet, forstenet; ingen Samtale vilde tage fat, eller holde sig i Gang, da ingen kunde eller vilde tale om det, der var os alle Dagens Anliggende; og erindrer jeg saare tydelig, at jeg fra en af Heibergs oprigtige Venner og Nærpaarørende fik, ikke

aldeles ubeføiet, en alvorlig Irettesættelse, fordi jeg, for dog ogsaa engang at bryde Tausheden over Bordet, talte til denne, om en ubetydelig Commission, han havde havt den Godhed at ville besørge for mig, men som, han med Grund erindrede, det ikke nu var Øieblikket at tænke paa. Kun Heiberg bragte med reen Selvbevidstheds Munterhed og Retsinds Mod Liv i det Heele; og erindrer jeg mig saaledes adskillige Skaaler, han paa en yderst humoristisk Maade, og med høist overraskende Vendinger, udbragte, saasom for vore fraværende Venner, *Christian Klingberg* – hvem en Upasselighed forbød at være nærværende, – *Enevold Falsen* – hvem formodenlig Delicatesse med Hensyn til hans Embedsstilling havde hindret Heiberg at indbyde – og endelig for *Meningsfriheden*, samtlig, deres høistpiquante og begeistrede Foredrag uagtet, saaledes fremsatte, at end ikke Hertugen af Otrantos, eller nogen af hans skiændige Eftertræderes bedstafrettede Støvere skulde være istand til at opspore det Ord, den Vending, den Yttring, han som god Fangst havde trøstet sig til at bringe sin Mester.

Endelig kom den medreisende Ven, at mælde, at hans Vogn var kiørt ud til Mødestedet, og at det var paa Tide at tiltræde Reisen.

Den sønderrivende Afskeed, m.v., kan jeg intet sige om; i mit eget Bryst giæredes for meget til, jeg skulde have Sands for, hvad der i det Øieblik foregik uden om mig; det er mig midlertid som en Drøm, at jeg, uden just at lægge særdeles Mærke dertil, havde seet et Par af de Tilstædeværende løbe nedtil Vognen, komme op igien, hviske til hinanden, o.s.v., uden at jeg dog giorde mig Tanke derom, uden Tvivl i den Mening, at det var Væirliget, og Mørket, og andet deslige, Reisen og Kiørselen vedkommende, der sysselsatte dem; og nu tænke man sig min Forundring, da vi kom ned til Karethen, og fandt den omgiven af Mennesker. Da det midlertid i Kiøbenhavn, som vel i alle store Stæder, er sædvanligt, at, saasnart to eller tree blive staaende, at

stirre efter Noget, flux flere stimle til for at gabe paa, hvad disse vel gabe efter, faldt det mig ikke saa uforklarligt, at, da man vidste, Heiberg i de Dage skulde reise, skiøndt selve Dagen og Tiden, saavidt jeg mindes, skulde være en Hemmelighed – rigtignok af de offenlige – man ved at see en Kareth holde seent paa Aftenen uden for hans Bopæl, kunde fristes til, at ville see, hvad det havde at betyde.

Men til min store Overraskelse vedblev denne, som det for mig lod, stedse tiltagende Vrimmel, under bestandig Støi og Skraal at omgive Vognen, standsede den idelig, dog uden forsætlig at ville formene dens Fart; man fik nu Øie paa mig, der sad paa Forsædet ligeover for Heiberg, som maatte have Vinduet nede, deels for at tage imod de utallige hiertelige Farvel, som her bleve ham bragte, deels for at tale, af yderste Ævne, og med særdeles Borgersind og Værdighed Mængden tilrette; og maatte han især anvende denne, da Vrimmelen, som tog mig for den Rettens Betient, der var givet ham til Bevogtning, først vilde have mig ud af Vognen, for at give mig et Livfuld Hug paa Embedsvegne, og da de nu heri bleve bedre oplyste, opdagede den virkelige Gripomimus, der sad i Ly ved Siden af mig, og som Heiberg kun ved at give sig med sin bekiendte Sanddruhed de bedste Vidnesbyrd om hans hele Forhold, i al den Tid, han havde havt ham til Vogter, kunde betrygge mod Overlast.

Jeg er mig ikke bevidst, nogensinde i mine Dage, i det mindste, siden jeg kom til Skiælsaar og Alder, at have været saa ængstelig og forknyttet, som under dette Tog, ikke over min personlige Fare; thi om og Heibergs Ord ikke skulde have været tilstrækkeligt til at betrygge mig, og om jeg ikke kunde have forladt mig paa, at her, om jeg og virkelig blev revet ud af Vognen, vilde været nok tilstæde, der, som man i sin Tid i Frankerig kaldte det, kunde og vilde til min Fordeel *constateret min Identitet,* har jeg fra mine tidlige Dage den Skik, ikke lettelig at tabe Fatningen eller Modet; anderledes er det derimod, saasnart det

tillige gielder andre, og her for Alt, hvor det var mig umuligt at beregne, hvad Ende det vilde tage, og hvad Uleiligheder og Ubehageligheder det for min Kone vilde eller kunde medføre. Hvad jeg især mindes, jeg ansaae for aldeles uundgaaeligt, var, at ved et saadant Opløb, som ydermere gik ligederad, Vesterport, hvad jeg endog ved store Ildsvaader havde seet, vilde blive lukket for denne saaledes omgivne Vogn; og hvad Vei skulde, og vilde da denne taget, eller faaet? og hvor kunde vi kommet til at tilbringe Natten, især hvis væbnet Haand kom til at indblande sig deri? Ogsaa erindrer jeg klarlig, hvor svar en Steen der faldt fra mit Hierte, da Vognen, uagtet sit Geleide, slap forbi Vagten, ud af den første Port, over Broerne, og nu omsider, ved Bondefriheds-Støtten, den forsamlede Skare, som dog formodentlig havde betydelig formindsket sig, bød den det endelige Farvel.

Til Lykke laae det i min Kones høistualmindelige Caracteer – hvorpaa jeg f.Ex. fra den første Bombardements Nat, da een af de allerførste Bomber faldt i Gaarden, og saa godt som i Værelserne hos hende, af Øievidner mindes at have hørt de mærkeligste Beviis – medens hun kunde være frygtsom og ængstelig ved Ubetydeligheder, at være rolig og uforsagt, hvor det var Alvor; og erindrer jeg fra hele denne eventyrlige Kiørsel ikke et Ord, ikke en Yttring af hende, der tilkiændegav ringeste Uro, ikke engang, at Hestene over al denne Støi skulde tage for dem selv. Ogsaa husker jeg tilfulde, at fra det Øieblik af, vi blev vort Følgeskab qvit, hendes og Heibergs hele Samtale var om den overhængende Adskillelse, om Giensamlings Haabet, som hun ikke vilde opgive, om hans elskede Efterladte, indtil Vognen, før vi tænkte derpaa, holdt ved Slotskroen, vor Ven bød os det endelige Farvel, og til Øieblikkets Minde lagde Beslag paa en Handske af min Kones, som han end til denne Dag giemmer, hædrer, og i hans Brevvexling med denne sin trofaste Veninde, indtil den allersidste Tid, idelig har nævnet; og nu Reisevognen rullede bort med ham for vore Øine.

Kamma Rahbeks død

Lad os slutte disse uddrag af Knud Lyne Rahbeks erindringer med lidt af hans hjertegribende skildring af hustruens død.

Hele det store, mærkelige afsnit i bind 5, hvori han skildrer hendes sidste dage, skal ikke medtages, selv om det er et psykologisk højst ejendommeligt forsvarsskrift, fuldt af dårlig samvittighed og undskyldninger for, at han havde nægtet at se kendsgerningerne i øjnene. Et ejendommeligt forsøg på at befri sig for skyldfølelse over ikke at erkende sygdommens alvor og et udtryk for total hjælpeløshed som enkemand.

Rahbek overlevede sin Kamma i lidt mere end et år og gav hver dag udtryk for sit tungsind og savn.

Det kan synes ejendommeligt i den grad at blotlægge noget så personligt og intimt som et dødsleje, men for Rahbek var det naturligt at skrive – skrive sig ud af sin traume og skyldfølelse.

Kamma Rahbeks helbred havde altid været skrøbeligt. Allerede kort efter brylluppet begyndte hun at blive angrebet af voldsomme hosteanfald, der kunne tyde på en kronisk bronkitis.

I hendes sidste leveår virkede hendes tilstand nærmest, som om hun nu var angrebet af lungekræft. Tuberkulose har det næppe været. Denne sygdom udviklede sig normalt over et par år og ikke, som ved Kamma Rahbeks sygdom, over 30 år.

Kamma Rahbek døde den 21. januar 1829.

Inge Nørballe

fra Erindringer af mit Liv, femte Deel

Da jeg nu efter Sædvane gik ind at hilse paa hende, inden jeg gav mig paa Veien, og gientage hende, at jeg til betimelig Tid, senest henved otte, skulde sikkert være hiemme, og til Afskeed vilde tage hendes Haand, reiste hun sig paa Sophaen, og sagde: *Munden!* og gav mig nu tree hiertelige Kys, ak! uden at vel nogen af os drømte om, det skulde blive de sidste; thi at hun, i saa høi Grad hun end følte sig aftagende og lidende, og saamegen Frygt, hun yttrede for, ikke at kunne holde ud, naar det blev ved, og tog til, i det mindste ikke havde tilstaaet sig selv, at vor Skilsmisse var saa usigelig nær, derfor har jeg Beviser nok i alt, hvad hun, ogsaa i min Fraværelse, og indtil sine sidste Øieblikke sagde.

Jeg fra min Side var saa langt fra herom at have fierneste Forestilling, at jeg endog, med fuld forventning af en god Aften ved min Hiemkomst, var særdeles vel tilmode, hvad man og i Athenæum, hvor jeg efter Sædvane gik op at giennemløbe Dagens Nyheder, indtil jeg skulde til de Forretninger, jeg var gaaet ind for, lagde Mærke til; og mindes jeg blandt andet, at jeg gav en af vore yngre Venner, der var en særdeles Yndling af min Kone og mig, og der paa seeneste Tider, af Frygt for at komme hende til Uleilighed, forsagede Bakkehuset, paa hans Forespørgsel: om han da kunde komme en Aften? den bestemte Forsikring: *at der var ikke det mindste i Veien.*

Jeg gik nu til mine Murerforretninger, og kan jeg med Sandhed sige, at saa kiære, saa glædelige, saa begeistrende de end i Almindelighed ere, og giennem den lange Række af Aar ere vedblevne, vel snarere i stigende end aftagende Progession, at være mig, er det dog længe siden, at dette min Arbeide var mig

den Aandsnydelse, som denne Aften. En Hovedomstændighed var vist nok, at jeg mødtes med en Broder, hvis lyse Aand, og varme Hierte med saadan Forstandighed og Inderlighed greeb ind i min Ideerad, at det tilsidst næsten faldt mig vanskeligt, at afbryde den nydelsesrige Aandssamvandring, vi her Haand i Haand giorde, og at jeg forlod ham med den Overtydning, at denne vor ikke lange Samtale mellem os havde knyttet et Baand,

Der varer over Tid og Grav;

men og tør jeg sige, hvad Tilstædeværende af fuldt Hierte bevidnede mig: at der den Aften over mig var en *god* Aand. O, var det maaskee min Cammas Aand, der da til Afskeed saaledes hvilede over mig, og velsignede mig? Uden Betænkning siger jeg det: havde hun kunnet været – synlig eller usynlig – tilstæde, med Velbehag, med Glæde, med Kiærlighed, vilde hun have hørt, hvad jeg talte, og om jeg talte; hun vilde gienkiendt og elsket det Hierte deri, hvorpaa hun satte saa kierlig en Priis, og som, den lange Række Aar igiennem, alle mine Skrøbeligheder, Særheder, Luner og Lyder uagtet, bevarede mig hendes Kiærlighed ikke blot saa trofast og huld som første Dag, men idelig, jeg er stolt af at sige det, tiltagende indtil Skilsmissens tunge Øieblik.

Jeg begav mig nu paa min Hiemvei, saa glad, som naar man gaaer fra noget Godt, hvortil man troer sig at have havt Held, og havde saalidet allerfierneste Anelse af, hvad der hang over mit Hoved, at jeg tvertimod underveis sysselsatte mig med, hvorledes jeg næste Dag kunde indrette mig, da jeg om Formiddagen skulde være i Theaterdirectionen, og gierne om Aftenen vilde bivaane i det mindste en Deel af Forestillingen af Kabale og Kiærlighed, og hverken dog selv saa mange Timer i Rad vilde være fra min Kone, og end mindre udsætte hende for den Uro, som enhver saadan usædvanlig lang Fraværelse af min paa senere Tid alt for let foranledigede.

Som jeg træder ind i min Allee, kommer en ung Pige, som

just den Dag var taget i Tieneste, at forrette Udenoms-Huusgierninger for min Kones Oppasserinde, der nu Dag og Nat opoffrede sig ufortrøden og utrættelig til hendes Pleie og Opvartning, mig imøde, og efter at have forespurgt sig, om det ikke var mig, bad mig skynde mig at komme hiem, da det ikke var godt med min Kone. Saa rædsomt dette uventede Budskab i første Øieblik klang mig, var dog hendes følgende Forklaringer saa langt fra at tyde paa nogen overhængende Fare, at jeg meget snart inddyssede mig i den Forestilling, at jeg maaskee kom – i det mindste efter Bakkehuusuhrene – noget senere hiem, end jeg selv forudsatte, og at min Kone da i sin Uro for mig, især da Aftenen var mørk, og Føret misligt, havde, som vel oftere havde været Tilfældet, sendt mig dette Bud imøde.

Jeg skyndte mig midlertid naturligviis hiem alt, hvad jeg kunde; men ogsaa de Beretninger, jeg i Forværelset fik af min Kones Sygevogterske, der hialp mig af det kolde, fugtige og smudsige Vandringstøi, inden jeg kunde gaae ind til hende, vare ikke saadanne, at jeg ved dem i mindste Maade bragtes paa det sørgelige Spor, som en usynlig Haand syntes omhyggeligt at dølge for mine Øine, ak! maaskee at min Sorg, min Hierteangst ikke skulde forgifte hendes sidste Øieblikke; at dette skiønne Lys skulde udbrænde, henblusse, saa himmelskblidt, som det var dets skiønne Væsen at lyse og skinne. Paa min Forespørgsel, om Brandis havde været hos min Kone, fik jeg vel til Svar, at han havde fundet hende sygere, end han havde ventet, men erfoer tillige – vist nok paa Forespørgsel – at deres Samtale – om jeg saa kan kalde den, da hun saalidet talte – fornemmelig havde fra hendes Side været Tak for Brevet i Morges, til ham, og hvem han var udsendt af; at han iøvrigt havde opskrevet hende nogen Medicin, som Søren i det Øieblik var henne efter – og hvoraf jeg da og desbedre kunde forklare mig, at det var den ny Pige, der var sendt mig imøde – og endelig, hvad der vel især giorde til, at jeg saa aldeles ikke anede, at ikke blot hendes Timer, men

hendes Minuter, gierne kan jeg sige, hendes Øieblikke vare talte, at Brandis havde lovet at komme igien følgende Formiddag.

Jeg gik nu ind til hende, og giorde hende min Undskyldning, hvis jeg mod Forsæt og Formodning skulde være kommen hiem senere, end jeg havde lovet, og agtet, men erfoer, at hun fra den Side ikke havde været i nogen Urolighed, da jeg virkelig var kommet til, om ikke maaskee endnu lidet før, det aftalte Klokkeslet. Jeg blev nu gaaende inde hos hende, og traadde, efterat være blevet noget kuldslaaet, som jeg altid, naar jeg kom ude fra, maatte iagttage, hen til hende, og søgte at trøste og berolige hende, uden dog at forestille mig Tingene, som de vare. Selv den Omstændighed, der ellers vilde faldet mig paa, og som jeg nu, ved at høre en uvant Banken, erfoer, at Sengen blev taget ned i vort Sovekammer, for at skulle sættes op i hendes daglige Værelse, giorde egentlig intet Indtryk paa mig, da jeg deri blot saae en venskabelig Omsorg af Brandis, der, som han overalt havde meget mod hendes Bolig, vel ikke uden Føie kunde, i hendes Svækkelse og den strænge Kulde, holde for, at selv de faa Skridt fra Sovekammeret til Dagligstuen, burde spares hende.

Da jeg midlertid herved erfarede, at Karlen var kommen tilbage fra Apotheket, vilde jeg vide, om han havde medbragt, hvad Brandis havde ordineret, og da dette blev besvaret med Ja, spurgte jeg, stedse i den Drøm, at han maaskee vilde giøre et nyt Forsøg med hendes Behandling, min Kone, om hun da ikke strax vilde tage denne Medicin, hvortil hendes Sygevogterske føiede: at det var en saadan beleilig Tid, da Klokken netop var eet Qvarteer over 8, og man altsaa kunde saa beqvemt passe nøiagtig at give hende det hver fjerde Time.

Da min Kone fandtes villig dertil, blev Medicinen hældet i en Skee, hvormed jeg da gik om til hende, tog hende i mine Arme, og holdt hende i Væiret, medens jeg førte Skeen til hendes Læber; men de aabnede dem ikke at modtage Saften. Jeg vedblev endnu, i den Forestilling, at hun havde betænkt sig, at tale hende

kierligen til, for at formane hende at tage Lægedrikken; da hun midlertid ikke giorde nogen Bevægelse, blev jeg endelig angest, og raabte: *Line! hun er saa stille!* – *»Nu trak Fruen sin Aande!«* faldt Pigen mig i det samme i Ordet med en Tone, der lod mig føle, at der ved dette Aandedræt var lettet en tung Steen af hendes Hierte, som af mit; men ak! det var kun lettet for at falde med en treefold fordoblet Kraft tilbage derpaa, og tynge der for stedse. Dette Aandedrag var hendes sidste; hun var henslumret i sin elskede Mands Arme, saa rolig, saa blidt, saa aldeles uden mindste Tegn til Dødskamp, eller Dødsangst; o! at jeg vel var at tilgive, at der gik Timer, inden jeg kunde overbevise mig om, at hun virkelig var død, at det ikke var blot en Dvale, maaskee en vedqvægende Søvn, hvoraf hun styrket vilde opvaagne.

Synderligen ere nu saaledes tree af mine Nærmeste og Kiæreste – min Fader, og min Ungdoms-Ven Samsøe, som man fra forrige Bind vil erindre – saa godt som umiddelbar efter hinanden, og nu her min Allerkiereste, saa blidelig henslumrede i mine Arme, at jeg vel kunde have følt mig fristet med de Sørgendes Trøster i Evangelio at sige: *denne er ikke død, men den sover.* Ogsaa var her saa meget, der efter min Natur maatte friste mig hertil: at jeg saa aldeles ikke havde nogen Forestilling om, at Timeglasset var udrundet; at hun faa Timer tilforn i min Fraværelse, som jeg ved min Hiemkomst hørte, havde viist mere end sædvanlig Kraft, ved selv og eene at reise sig af Leiet paa Sophaen, og sætte sig i Lænestolen; at hun, skiøndt hendes Hænder alt i Forveien var iiskolde, dog i øvrigt bevarede sin Varme, og hendes Kinder deres Farve – ak! som desværre rigtig nok ikke var Sundhedens. Hertil kom endnu, at hun, der, ganske som J.J. Rousseaus Julie, og udentvivl af samme, maaskee hende selv ikke tydelig bevidste, Grunde – som hun midlertid ikke havde hentet, eller Behov at hente derfra, – just i sin senere Sygdoms Tid havde langt mere end nogensinde i sin favreste Vaar lagt Vind paa en vis Pyntelighed i sin Paaklædning, mere laae der, som

Wolmar beskriver St. Preux sin Julie, som en Kone, der venter Besøg, end som en Døende, eller en Død.

Midlertid, da hun blev liggende ubevægelig, kunde jeg ikke andet end, næsten kunde jeg sige, historisk og paa Pigens Ord, mere end efter egen Overbeviisning antage, at hun var død, dog – som jeg giennem min øvrige Bevidstløshed om, hvad der, fra hint Lynslag af, om og med mig foregik, mindes – med det hemmelige Forbehold i mit Inderste, først at oppebie, at vor Møhl, til hvem ufortøvet blev sendt Bud, skulde have stadfæstet Dødsdommen, inden jeg vilde erkiende den for uryggelig. Vist nok fik Sørgebudskabet mig en smertelig Stadfæstelse, da Pigen nu rakte mig en Sæddel, der, medens jeg var i Byen, var tilligemed et – egentlig Proforma – Bud til min Kone, kommet fra hendes Søster Christiane, og som Line, der udentvivl var underrettet om dens Indhold, ikke havde havt Hierte til at tilstille mig tidligere, af Frygt, at det Indtryk, den torde giøre paa mig, skulde forbittre min Kones sidste Øieblikke, hvis Nærmelse denne hendes tro Oppasserinde kun alt for umiskiændelig saae for Øine. Og læste jeg da nu her disse Tordenord, der tilfulde forklarede mig den hæftige Graad, hvori hun ved forrige Aften at forlade sin Søster, var udbrudt:

»Hvad jeg af sørgelige Symptomer havde at mælde Saxtorph, var tilstrækkeligt til, at han kunde give os den Trøst, at vor elskede Syge *snart* vilde faae den Hvile, hun saa høilig trænger til. Det *kan* kun vare faa Dage. De svulne Been og Trødsken ere ubedragelige Kiændetegn.«

Der stod det da, stod med bestemte tydelige Ord af en Læge, for hvem jeg har den meest uindskrænkede Ærbødighed, en Mand, som vidste og følte, hvilket Stød han her gav en halvhundrede Aars kiær Ven, og fra en Haand, som vel mindre vilde gyst tilbage for Scævolas Ildprøve, end for at nedskrive disse Ord, naar hun i ringeste Maade kunde kalde deres altfor ubedragelige

Sandruhed i Tvivl, og naar hun ikke havde følt det sin Pligt, betimelig at aabne mine Øine med dette Tordenbudskab, i det Haab at betrygge sin Søster og mig for, hvad hun saa søsterhuld udtrykker sig, vilde være *forfærdeligt: hvis hendes Time slog, og hun maatte savne mig.*

Men see, min gode Engel havde endnu villet unde mig nogle lykkelige Timer, inden den veeg fra mig, og min kierlig omhyggelige Svigerinde, som vidste, at jeg ikke forlod min syge Kone uden Nødvendighed, havde troet det tidsnok, naar jeg fik dette Sørgevarsel, inden Torsdag, som hun vidste, var Directionsdag, uden at forestille sig, at jeg kunde om Onsdagen have Forretninger, der kaldte mig til Byen. Brevet kom mig derfor tilhænde, som sagt, da Alt var overstaaet, den befrygtede Fraværelse afvendt af hin gode Aand, der oppebiede min Hiemkomst for at opsvinge sig til sine Brødre; og hint Rædselsbudskab, som faa Timer tilforn vilde sønderrevet mit Inderste, var nu kun henveirende Ord, i Sammenligning med, hvad jeg alt havde oplevet, og saae for Øine. Atter her maatte jeg ærbødig og erkiendtlig sande, hvad jeg om en kun alt for lignende Leilighed, da jeg mindst drømte om, hvad nu er mig vederfaret, i det foregaaende skrev:

En Time før jeg skulde følt det;

thi nu – kan jeg gierne bogstavelig sige – følte, tænkte, sandsede jeg ingen Ting. Latinerne have et særdeles betydende Ord til at betegne en saadan Forfatning: *tordenslaaet*, det er ikke *lynslaaet*, man er ikke personlig, ikke corporlig ramt; men Lynet har slaaet ned saa nær ved en, at

Man lever, sig ei selv sit Liv bevidst.

Alt hvad jeg veed, alt, hvad jeg kan sige, fra denne græsselige Tid, er, at jeg gik fire lange Timer ene inde ved hendes Liig, og – ventede paa – *Møhl.* Hvortil, hvorfor, hvorefter? Jeg havde jo

en udmærket Læges ubedragelige Ord i min Lomme, havde jo Syn for Sagen for mine Øine; og dog ventede jeg, som jeg havde noget at vente.

Endelig kom min Kones tro Vogterske ind, at giøre mig opmærksom paa, at det var over Midnat, at Karlen vel neppe havde truffet Møhl hiemme, at han altsaa nu ikke kom før i Morgen tidlig, og at jeg trængte til Hvile. Saalidet jeg nu haabede eller attraaede denne, følte jeg mig dog alt for udmattet og udtømt til Legeme og Siel, til at kunne vaage Natten over hos min Kone; da imidlertid det samme var Tilfældet med hendes Oppasserinde, og jeg paa ingen Maade kunde eller vilde tillade, at min Kone skulde ligge uden Tilsyn om Natten – da det jo vilde være græsseligt, hvis hun skulde vaagne af sin Dvale* og see sig ene! – fik jeg, saa silde det var, giort Anstalt, at der blev hentet en paalidelig Vaagekone af Nabolauget, som hun havde haft megen Tillid til, og gik derpaa – til Sengs.

At jeg, skiøndt jeg gik til Sengs, ikke gik til Ro, er kun altfor begribeligt. En underlig, høist ubehagelig febrilsk Tilstand, hvori jeg hverken var vaagen, eller sov, plagede mig adskillige Timer. Under denne hørte jeg, efter at jeg nogen Tid havde saaledes henligget, en Gaaen, giennem Forværelset, ind til den Stue, hvor min Kone laae, men var, uagtet den tildrog sig min særdeles Opmærksomhed, for bedøvet til at staae op eller kalde, og oppebiede blot, at man skulde komme ind, og berette mig det Forefaldne. Da imidlertid ingen kom, og der noget efter igien blev

---

* Man erindre sig, hvad jeg i min nærmeste Kreds selv havde oplevet og som langt fra ikke var den eneste, eller meest paafaldende Begivenhed af dette Slags, der var mig i Hu, og man vil ikke undres over denne min Forestilling, som jeg er mig tilfulde bevidst, skiøndt jeg ikke troer, at jeg udlod mig dermed.

stille, antog jeg sagtens, det enten maatte være noget af ingen Betydenhed, eller vel egenlig, at det var, hvad jeg tidsnok fik at vide, og blev liggende hen i min Dvale. Om Morgenen erfoer jeg, at det var vor tro Møhl, der, da han om Aftenen ved sin Hiemkomst underrettedes om, hvad Bud der havde været fra Bakkehuset, ufortøvet, saa silde det var, ilede hid; og der, da han ved sit Komme fandt, at der hos hende for Menneskehielp intet var at giøre, ikke vilde, at jeg maatte vækkes eller forstyrres, hvorimod han følgende Morgen var den første af mine Venner uden Huset, jeg saae.

Endelig henimod Morgenen krævede den udtømte Natur sin Ret, og det udmattede Legem sank hen i en bevidstløs Døs, der sandelig ikke var, hvad Engelskmanden kalder *a sound sleep*, end mindre, efter vor talebrug, *en sød Søvn*.

Om min Forfatning om Morgenen, da jeg vaagnede, og nu, efter mere end tredive Aar, henvandrede ved en Cammas Side, øinede mig ene, saa græsselig ene, veed jeg endnu mindre at giøre nogen Forklaring, end om den foregaaende Aften og Nat. Alle mit Livs Traade vare, som overrevne med eet; Alt, Alt, hvad jeg saae, tænkte paa, mindedes om, var blevet anderledes for mig; jeg stod, som skibbrudden og forladt paa en fremmed, øde, sørgelig Strandbred. Midlertid besindede jeg mig, at det var min Pligt at underrette vore Nærmeste om, hvad der havde ramt mig, og skrev jeg da fire – *Breve*, var det sikkert ikke, men – korte smertelige Mældinger; een til hendes kierlige Søster, at underrette hende, at *den Trøst,* hun forrige Aften fra vor Saxtorph havde meddeelt mig, vel snarere, end de selv havde forestilt dem, var gaaet i Opfyldelse, og – saavidt jeg kan mindes – opfordre hende, – deri nu selv at søge og finde sin Fortrøstning i sin Sorg – den anden til min hulde Søster Claudine, at berette hende, at det Stød, hun alt i en rum Tid havde gruet for, nu i al sin Smertelighed havde ramt *arme, gamle Broder*; den tredie til den saa deeltagende Brandes, i det Haab at forebygge, at han,

ved at komme efter Løfte, – maaskee i Forventning at bringe Lindring, om ikke Hielp – skulde overraskes ved Tidenden om hendes Død, og at takke ham for, hvad han havde bidraget til at forsøde hendes sidste Timer. Den fierde var til vor første Huusven Collin, mindre for at anmælde og undskylde min Udeblivelse af Directionsmødet, da jeg ikke tvivlede paa, man snart vilde erfare mit alt for skiellige Forfald, end at udgyde min Sorg for det ældste Vidne til min huuslige Lykke, og for at kaste mig i hans prøvede Vennearme med Hensyn til de mangehaande – om jeg saa maa udtrykke mig – verdslige Omstændigheder, der ved en saadan Leilighed torde være at iagttage, og hvormed jeg var ligesaa ubekiendt, som til enhver Tid uskikket at befatte mig, og altsaa, i et Øieblik som det nærværende, vel maatte grue for, end ydermere at skulle bebyrdes.

FISKERs KULTURBIBLIOTEK

1. *Marcel Proust* To noveller
2. *Bozorg Alavi* Noveller
3. *Jørgen Stegelmann* Holberg på natbordet
4. *Nis Petersen* Virvar mod vinter
5. *Carl Nielsen* Levende musik
6. *Paul Bowles* En fjern hændelse
7. *Carl Gustav Rosenørn* Neandertalkraniet
8. *Ib Rehné* Løvindens Pote - et essay om myten og mennesket Asta Nielsen
9. *Peder Syv* Danske Ordsprog
10. *Frans G. Bengtsson* Kunsten at lyve - og andre essays
11. *Inge Nørballe* Knud Lyne Rahbeks erindringer

KNUD LYNE RAHBEK

af Erindringer

De forskellige uddrag af erindringerne er her valgt for at give læserne et indtryk af personen Rahbek og af det liv, der rørte sig i datidens København.

Det har været vanskeligt at vælge, men mon ikke læserne vil finde det rimeligt, at afsnittene om hans og hustruens samliv fylder så meget, som de gør, både fordi de er gribende indtil det rørende, men også fordi Bakkehusets betydning i samtiden var skabt af dem begge.

fra Inge Nørballes indledning

FISKER & SCHOU